

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

Q 96
839.352
K 195 se

L. d. Schuy
2 Nov 94 ~~50~~

Sentimenteel Vandalisme.

AAN ALLEN, DIE HUNNE MOEDERTAAL
EN HUNNE VADERLANDSCHE LETTERKUNDE IN WAARHEID
LIEFHEBBEN EN OP PRIJS STELLEN.

Sine ira et studio.
Tac.

DOOR

B. M. KOOL VAN KASTEEL.

LEIDEN,
S. C. VAN DOESBURGH.

1896: 1896.

Sentimenteel Vandalisme.

AAN ALLEN, DIE HUNNE MOEDERTAAL
EN HUNNE VADERLANDSCHE LETTERKUNDE IN WAARHEID
LIEFHEBBEN EN OP PRIJS STELLEN.

Sine ira et studio.
Tac.

DOOR

B. M. KOOL VAN KASTEEL.

LEIDEN,
S. C. VAN DOESBURGH.
1896.

N. B. Voor velen zal de vertaling van enkele Fransche woorden of uitdrukkingen, aan den voet der blz. gegeven, overtollig zijn; zij gelieven mij die ten goede te houden ter wille van sommigen voor wie ze niet overbodig kan zijn.
v. K.

PF
151
, K

Lit. Com.
Nijhoff
6-28-38
17585

L. S.

5 Febr. '94 maakte ik 't volgende uittreksel uit: *La réforme orthographique et le rapport de M. Gréard, par M. Bréal*, de l'Institut de France (Revue des deux mondes, 1er Nov. '93).

„L'orthographe, outre qu'elle est le bien commun de la nation, est un peu la propriété de chacun.

En cette matière le détail est l'important; . . . il en est un peu des minuties orthographiques comme des infiniment petits dans la nature: chacune en particulier n'est rien; ce qui en fait l'importance, c'est leur nombre.

C'est à titre de linguiste que je dois parler; mais pour dire la vérité, la linguistique n'a peu de chose à voir dans la question. Ce que je peux faire surtout, c'est de remettre en mémoire quelques règles de conduite bien connues des académiciens d'autrefois, et que l'éloignement a fait un peu perdre de vue. Toutes les fois que l'occasion s'en trouvera, je laisserai donc la parole aux premiers auteurs du Dictionnaire (de l'Académie). Ce seront encore les meilleurs guides: leur savoir un peu terre à terre, mais pratique, leur bon sens et leur exactitude sont encore aujourd'hui de saison.

On devine que des cas qui avaient échappé à l'oeil des Beaugé et des d'Olivet, ne doivent pas être de très haute importance. Mais si mince que soit ce reste de liberté, il y a, paraît-il, des gens que cela embarrasse.

Il s'agit d'abord des majuscules. Disons que la majuscule paraît indiquée du moment qu'il s'agit d'un nom ou d'un ensemble de noms pouvant être assimilés à un nom propre, qu'on ait à parler d'un personnage véritable ou d'une personne

morale. On écrira donc: la Comédie Française, le Palais de Justice, la Chambre des Députés, le Gaz Parisien, le Bon Marché. Ces majuscules contribuant à la clarté, il n'y a aucune raison de s'en priver.

N'est il pas inconséquent de dire: „Ce ministre est le Mécène des poètes,” et: „Ce vieillard est le mentor de la famille?”

N'en déplaise à M. M. les probes ¹⁾, ici il n'y a plus moyen d'établir une règle uniforme. C'est affaire de tact et d'appréciation. On écrira avec la minuscule: „Cette femme est un vrai cerbere.” „Nous avons un amphitryon ²⁾ charmant.” Mais la majuscule s'imposera ailleurs, par exemple si l'on écrit: „Ces comédiens voyagent avec leur Barnum,” — „Le Capitaine Fracasse de la politique.” Quand un nom propre, pour une cause ou une autre, est arrivé à ce genre de notoriété que la personnalité disparaît absolument derrière l'idée qu'il représente, la petite lettre est de mise. Mais aussi longtemps qu'à travers le nom commun nous entrevoyons le personnage, il faut s'en tenir à la majuscule. Certains noms sont sur la limite; à chacun de se décider selon la circonstance.

Une langue, surtout une langue possédant une riche littérature, n'est pas un système où tout soit coordonné et marche d'un mouvement égal: c'est une oeuvre que se fait et se défait sans cesse, à laquelle les siècles collaborent, chaque époque profitant du travail de l'époque antérieure et laissant quelque chose à faire à la suivante. On peut lui comparer ces intérieurs d'anciennes et nobles familles où l'on voit des meubles de tous les temps et des souvenirs de tout âge: vouloir les ramener à un seul et même modèle serait une tentative aussi malaisée que peu désirable.

On supprime le tiret dans *contretemps* et on l'a maintenu dans *contre-coeur*; supprimé dans *porte crayon* et conservé dans *porte-plume*; supprimé dans *entretenir* et conservé dans

¹⁾ Meesterknecht op eene drukkerij; later ook gebruikt voor hen die drukproeven corrigeeren, vóór dat „correcteur” in zwang kwam.

²⁾ Gulle gastheer (oorspronkelijk een mythologisch persoon. Verg. Molière).

entre-bâiller. Ce sont là assurément des divergences qu'il faut s'attacher à effacer. Mais on ne pourra jamais les effacer toutes, car, à mesure que la langue fera disparaître et en quelque sorte amortira les anciens composés, il s'en formera de nouveaux. Le moment n'est pas encore arrivé d'écrire tout d'une venue *sergendeville*, comme nous avons en un mot *gendarme*. Il faut laisser à l'habitude le temps de faire son oeuvre. Au dix-septième siècle on mettait en trois parties *pié-d'estal*. A la fin du siècle dernier, le château bâti par Louis XV à Meudon s'appelait encore: Le château de Belle-Vue. C'est ainsi que bien des locutions qui pour nous sont encore transparentes, deviendront opaques ¹⁾ pour nos neveux ²⁾, et ne leur feront plus l'effet que de simples noms dont ils ne songeront pas à sonder la signification.

En attendant que la jonction se fasse, le tiret a son utilité, car il indique les candidats à la fusion. Il serait peu à propos de se remettre à écrire en trois mots *eau de vie*, car l'impression faite sur notre esprit est aussi simple que si l'on disait *alcool*.... Ces traits d'union avertissent le lecteur qu'il n'a pas à comprendre un à un et portion par portion les membres d'un groupe, mais qu'il doit leur trouver une signification d'ensemble; je cite pour exemples: *cerf-volant*, *rat-de-cave*, *oeil-de-boeuf*. En voulant soulager celui qui écrit (et combien le soulagement est mince!), on compliquerait quelquefois de la manière la plus bizarre le travail de celui qui lit. Or, en France, la tradition est autre: elle veut que la peine soit pour l'écrivain.

.... Etant moins riche de son et d'harmonie, le français doit s'adresser davantage aux yeux et à la raison. Moins doué du côté de la forme, il a d'autres qualités: il fait voir, il fait penser.

On propose de supprimer l'accent grave qui sert à recon-

¹⁾ Ondoorzichtig.

²⁾ Naneven.

naître et à distinguer certains adverbes ou propositions, comme *à, là, dès, où*. — Nous avons probablement affaire ici à la fantaisie d'un archéologue... Les accents ayant seulement été inventés au seizième siècle, il se peut qu'un paléographe ¹⁾ ait pris en grippe ²⁾ cette nouveauté. Ne l'écoutons pas, s'il vous plaît : nous n'aurons jamais trop de lumière. Nous aurions tout le public contre nous. Quel est le négociant qui ne préférera pas quelques traits de plume en plus à l'ennui de devoir relire une lettre pour en ôter les obscurités, ou au danger d'être mal compris?

On a proposé de franciser les mots étrangers ; mais le temps où le *riding coat* anglais est devenu la *redingote* française est loin. Notre époque se distingue précisément par une intelligence plus prompte des formes, des moeurs, des usages. Ce n'est pas au moment où nous nous essayons aux sons de la langue slave qu'il faut nous parler d'effacer intentionnellement les lettres qui dénotent une origine exotique ³⁾.

Pour le Dictionnaire de l'Académie le mieux est d'ignorer cette foule ⁴⁾ de toute langue et de toute extraction, comme des hôtes étrangers qui vont et viennent parmi nous, et qu'on accueille sans chercher à les retenir.

Les *simplificateurs* sont des gens qui cherchent ce que l'on peut enlever à un mot sans l'empêcher d'exister, ou qui, mettant en regard ⁵⁾ deux termes plus ou moins semblables, se demandent pourquoi on y a laissé des différences, ou bien encore qui veulent alléger l'alphabet en le débarrassant des lettres qu'ils jugent inutiles. La simplification est une excellente chose, mais il en faut user à propos.

Comme on l'a dit justement, écourter n'est pas simplifier. Il y aurait ⁶⁾ contradiction à écrire sans accent *sercin* et

¹⁾ Kenner v. oude handschriften.

²⁾ Een' (onverklaarbaren) afkeer van iemand of iets opvatten.

³⁾ Buitenlandsch, uitheemsch.

⁴⁾ Bedoeld: woorden — niet personen.

⁵⁾ Tegenover elkander plaatsende, — vergelijkende.

⁶⁾ Zoo 't heet.

avec accent *sérénite*; on propose de les mettre d'accord en écrivant *serénité*, Mais n'y a-t-il pas là autre chose qu'une question d'accentuation? Les deux mots ne sont pas de même âge ni de même provenance ¹⁾. L'un, venu par la bouche du peuple, existe dans notre langue depuis ses commencements: à l'usage, il s'est quelque peu altéré, et le latin *serenus*, éteignant le son de sa première syllabe, est devenu ce qu'il est en français. L'autre, tiré des livres par les savants, nous est arrivé à une époque récente; c'est une copie du latin *serenitas*, comme on le voit par l'exactitude de l'imitation. Ce cas se présente à tout instant: c'est celui de *vrai* et de *vérité*, *humble* et *humilité*, *mûr* et *maturité*. Pour être presque imperceptible ²⁾, la différence entre les deux mots n'en représente pas moins une différence d'origine.

Nos simplificateurs, quand ils se trouvent en présence de différences un peu fortes, se résignent à se tenir tranquilles; mais, s'il s'agit seulement de nuances, ils ne peuvent s'empêcher de mettre la main à l'oeuvre. . . .

On dirait qu'ils ont voué aux doubles consonnes une rancune particulière. . . . Qu'ont donc commis les consonnes doubles? . . . Je crois devoir prévenir les amateurs de régularité qu'en poursuivant dans cette voie, ils s'engagent beaucoup plus loin qu'ils ne supposent. Le redoublement de la consonne est une loi de notre écriture qui a au moins trois siècles d'ancienneté: on ne pourrait y toucher sans refondre des milliers de mots. Il suffit de songer au féminin des adjectifs comme *ancien*, *parisien*, *bon*, *poltron*, *muet*, *violet*, *gros*, *gras*, *eruel*, *éternel*, ou des substances comme *lion*, *chien*, *chat*. Ou bien encore on n'a qu'à penser aux dérivés de *raison*, *pension*, ou aux formes verbales *ils tiennent*, *qu'il vienne*. Des mots qui, par l'étymologie, n'ont aucun droit à la double consonne, la prennent cependant: *personne*, *couronne*, *échelle*, *voyelles*, *dessécher*, *res-*

¹⁾ Herkomst.

²⁾ Al is 't ook bijna onmerkbaar.

susciter, dessous, pomme, comme... Une bonne partie du dictionnaire y passerait ³.

On cite toujours l'exemple *d'honneur* et *d'honorer*, de *résonner* et *sonore*, sans faire attention qu'on retombe dans la même erreur. Ce sont des mots d'origine différente. Dans *honnête*, dans *sonnerie*, qui sont de formation populaire, nous retrouvons les deux *n*. Ces deux lettres, qu'on dit inutiles, se font encore entendre dans la prononciation de certaines provinces: le son nasal que l'habitant du Midi ou du Centre prête à la première syllabe de *donner*, *façonner*, permet d'entrevoir l'origine de cette orthographe essentiellement française.

, ... Un des simplificateurs, à cause de *sentencieux*, propose l'orthographe *ambicieux*; mais celui qui écrit a plus vite fait de penser à *ambition* qu' à la famille des adjectifs en *cieux* où on prétend le faire entrer ²). En une brochure judicieuse ³), quoique d'allure trop chagrine, un adversaire de la réforme qui signe du nom de Junius, parle de ces amateurs qui, dans un magasin de porcelaine et de cristaux, pour avoir voulu mieux ranger un objet, en dérangent ou en endommagent deux ou trois.

Mais les reviseurs de la langue ne s'arrêtent pas en si bon chemin. Ils demandent ... l'expulsion ⁴) plus ou moins complète d'un certain nombre de lettres (de l'alphabet), les *y*, ... les groupes vocaliques que nous avons, par exemple, dans *soeur*, *noeud*, *paon*, *taon*, *saône*, *oeil*. Il est bon de se rendre d'abord compte de la raison pour laquelle nos pères ont imaginé ces groupes, qui, à première vue, ont quelque chose d'étrange. Ce n'est pas le vain plaisir de compliquer les mots: c'est le désir, en leur donnant une physionomie distincte, d'éviter les équivoques. Si, au lieu de *soeur*, on avait écrit *seur*, on aurait prononcé *sûr* (comparez la prononciation du

¹) Zou er meê gemoeid zijn.

²) Wil doen opnemen.

³) Met oordeel geschreven.

⁴) Verdrijving.

partic. *eu*). Si au lieu de *paon*, on avait écrit *pan*, on créait une équivoque qui n'avait rien de spirituel ni d'utile. Si on avait écrit *ieux* en place de *yeux*, on créait une confusion avec *jeux*. Encore un coup, les gens d'autrefois ne se plaçaient pas au même point de vue que nous. Nous pensons à celui qui apprend à écrire, ils pensaient à celui qui lit. Leur but était d'avoir une langue claire et transparente à la vue, de rendre dès le premier coup d'oeil les erreurs impossibles. Si on laissait pleine liberté à nos phonéticiens, pour comprendre un livre il faudrait s'en faire lecture à haute voix. La vérité est, je crois, du côté des anciens.

Ces bons esprits qui ont jeté les fondements du Dict. de l'Académie, — M. Pellisson, M. de Mézeray. M. de Vaugelas, l'abbé Régnier, Desmarêts, — n'étaient pas, comme on à l'air de le supposer, des hommes voulant faire montre ¹⁾ d'une science inutile. C'étaient au contraire des gens de bon sens et de savoir pratique. Chez quelques-uns, comme Vaugelas, la crainte du pédantisme allait jusqu'à l'excès. Quoique fin lettré, il affectait de ne connaître autre chose que le français; encore fallait-il que ce fût le français le plus récent, celui qui se parlait actuellement à la Cour . . . Ces gens du monde n'auraient pas compris que des savants s'arrogassent un droit de priorité; la langue, *res communis* ²⁾, est le bien de tous, et l'orthographe, qui interprète le langage, doit par dessus tout consulter l'intérêt public.

Une bonne orthographe est celle qui vient en aide à la langue parlée et qui, à l'occasion, sait en pallier les défauts. A quoi sert-il de le taire? notre idiome a, comme tous les autres, ses secrètes faiblesses et ses légers vices de conformation ³⁾. Faut-il, par fidélité à quelque système, les étaler aux yeux? Ces sages maîtres du bon langage ne l'ont point pensé. Si

¹⁾ Vertoon maken.

²⁾ Gemeen-goed.

³⁾ Gebrek aan eenparigheid v. vervorming.

on écoutait notre extrême gauche géographique, *sceller une lettre* s'écrirait comme *seller* un cheval, et le ministre de la Justice deviendrait le *garde des seaux*. En effet, la lettre qu'on a placée après l's initial n'a aucune raison d'être. Je ne crains cependant pas de dire que celui qui proposerait de l'enlever n'agirait pas en fils respectueux de la langue française. Quelque considération que nous inspire la science en général, celle-ci n'est pas d'un tel prix qu'il faille tout lui subordonner. Les premiers académiciens, moins systématiques que nos jeunes confrères en philologie, croyaient que l'orthographe était faite pour nous, et non pas nous pour elle. Ils sont arrivés de cette façon à figurer sans trop d'imperfection les sons d'une langue dont leur unique ambition était de mieux faire ressortir les mérites. Je ne puis résister au plaisir de citer l'un d'eux : „Il n'y a jamais eu de langue où l'on ait écrit plus purement et plus nettement qu'en la nôtre, qui soit plus ennemie des équivoques et de toute sorte d'obscurité, plus grave et plus douce tout ensemble, plus propre pour toute sorte de styles, plus chaste en ses locutions, plus judicieuse en ses figures, qui aime plus l'élégance et l'ornement, mais qui craigne plus l'affectation. . . . Elle a des magasins remplis de mots et de phrases de tout prix, mais ils ne sont pas ouverts à tout le monde, ou, s'ils le sont, peu de gens savent choisir dans cette grande quantité ce qui leur est propre.” Il est difficile, n'est-il pas vrai ? de mieux dire.

J'ajouterai encore qu'un enfant ou un ignorant comprendra plus aisément que deux mots de sens différent s'écrivent de manière différente. *Exhausser* est au fond la même chose qu'*exaucer* : mais quel serait l'étonnement de l'ouvrier à qui on voudrait faire désapprendre une différence d'écriture qu'il connaît et dont il apprécie l'utilité ! *Compter* est la même chose que *conter* : mais celui qui voudrait priver notre langue de cette distinction, ou plutôt de cette antithèse, la priverait en même temps d'un moyen d'expression dont elle a fait usage bien des fois.

Ceci me rappelle une confusion orthographique que l'usage a consacrée. Un jeune savant est récemment arrivé par l'étude des patois à constater que dans la locution *payer comptant* le *p* est de trop, et que la véritable orthographe serait *payer contant* ou *content*. Nous avons ici, non pas, comme on le croit, le verbe *compter*, mais un ancien adverbe signifiant, „sur l'heure, sans délai.” Au seizième et au dix-septième siècle, le mot (c'est quelque proche parent de l'adverbe *incontinent*) était encore en usage. Régnier, mettant en scène la vieille Macette, qui donne des conseils de coquetterie à une jeune femme, lui fait dire: „Faites, s'il est possible, un miroir de votre âme, qui reçoit tous les objets et tout *contant* les perd.” Ce qui veut dire: un miroir qui perd aussitôt l'image des objets. *Payer contant*, pour ceux qui ont créé la locution, c'était payer sur l'heure. Mais, si jolie que soit la découverte, y a-t-il quelque conclusion pratique à en tirer? Je ne le pense point. Le sentiment populaire, juge suprême en cette matière, croit aujourd'hui percevoir en ce mot une idée de numération, et, comme il l'a mis en rapport avec *argent comptant*, *en beaux deniers comptants*, on fera bien, je crois, et on agira dans l'esprit de nos anciens maîtres, en conservant l'orthographe vulgaire.

Nous poursuivons maintenant les projets de réforme. Les *rh*, les *th*, les *ch* et les *ph* n'ont pas été moins pourchassés que les voyelles doubles. Cependant, quand on aura retiré à des mots comme *thym*, *thon*, *écho*, *choeur*, *philtre*, ce qui les distingue de leurs homonymes ¹⁾, où sera le profit? Ainsi que l'a dit un homme de bon sens, si ces lettres ne se font pas entendre, elles se font voir, et c'est déjà quelque chose. Il faut se souvenir que l'Académie a déjà procédé plusieurs fois à une révision totale de son Dictionnaire, retranchant chaque fois le plus de lettres inutiles qu'elle pouvait, et que celles-ci, à la différence de la mauvaise herbe, ne repoussent plus. On

¹⁾ Gelijkkluidende ww.

doit supposer que là où elle en a laissé, ce n'est pas sans quelle bonne raison. Au substantif *temps*, par exemple, on pourrait être tenté d'enlever l'une ou l'autre lettre: mais laquelle? Si je dis: *Il n'y a pas de temps à perdre*, je fais entendre l's, et si je retranche le *p*, j'empêche d'apercevoir la parenté avec *température, temporaire, intempêtif*. Cette prétendue lettre superflue est une excellente leçon de français.

Des motifs analogues existent pour beaucoup de ces *rh* et *th*. Le rapporteur a reculé naturellement devant les conséquences extrêmes de la simplification: il veut qu'on retranche seulement les *h* qui font partie d'un groupe, comme dans *asthme, arthrite* ¹⁾, *rhythme*.

On sait que ces groupes ont trouvé des défenseurs inattendus: les poètes sont accourus à leur secours. „Ce sont, ~~dit~~ l'un d'eux, les lettres de noblesse de notre langue: on la découronnerait, on vulgariserait en les lui retirant.” Pour être ²⁾ inattendue, cette intervention n'en est pas moins légitime. La chose vaut la peine qu'on s'y arrête en moment.

Si l'on compare le nombre de conceptions et d'images que nous acquérons par la lecture au nombre des représentations qui nous arrivent par l'ouïe, nous constatons que dans notre civilisation moderne, avec le développement de la littérature, le rôle des yeux est devenu plus important que celui de l'audition. Il y a donc une sorte d'inconséquence à subordonner l'oeil à l'oreille, et à obliger les mots qui sont depuis longtemps familiers à l'un de nos sens de se modifier pour complaire aux prétendues facilités d'un autre organe. En réalité, et depuis longtemps, nos langues renferment deux sortes de vocables: les uns sont transmis par la tradition orale, encore que ³⁾ l'écriture les ait recueillis et fixés; les autres, nés sur le papier, ont toujours mené une existence purement littéraire.

²⁾ Jicht, — gewrichtspijn,

³⁾ Al is ze.

¹⁾ Hoewel.

Pourquoi les dépouiller de leur costume? pourquoi leur faire endosser un uniforme qui supprimerait toute histoire?

.... Mais quand même tous les articles (de réforme) seraient également justes, cette liste est trop longue. Tout changement à l'orthographe traditionnelle demande un effort à la mémoire, une contention ¹⁾ à l'esprit. On peut faire cet effort sur deux ou trois points à la fois: on ne peut la faire sur douze ou quinze. Il faudrait accorder un congé de trois mois à tous nos instituteurs, à toutes les administrations, à toutes les imprimeries, pour leur donner le temps de s'initier à la nouvelle observance. Et quel serait le maître qui se chargerait d'apprendre la théorie à ces milliers de conscrits de tout âge?

.... Commençons par les élèves des écoles. Qui n'aimerait de leur venir en aide? Mais en voulant écarter quelques cailloux de leur chemin, prenons garde de leur creuser des fondrières! Beaucoup des difficultés qu'on signale tiennent, ainsi qu'on l'a vu, au fond même de notre langue: mieux que cela, *elles sont notre langue*. Les idiomes sans passé ont une orthographe parfaitement régulière; cela leur est facile. Mais les langues qui ont derrière elles des siècles de littérature ne peuvent les jeter à la rivière; elles en portent le poids en même temps que l'honneur.

.... Combattons ce préjugé special à notre pays, qui excuse moins aisément (chez des élèves) quelques mots estropiés qu'une absolue ignorance en géographie ou en calcul. Mais il faudrait prendre garde d'intervertir ²⁾ les choses: ce serait aller trop loin, pour empêcher les manquements à la règle, d'abolir la règle. Ou faudrait-il en croire quelques détracteurs ³⁾ de notre temps, qui veulent voir dans la guerre à l'orthographe une des formes de la mauvaise égalité?

.... Se figure-t-on la situation où se trouveraient nos petits

1) Strijd.

2) Dooreengooien.

3) Lasteraars.

écoliers quand au lieu d'une orthographe ils auraient à en étudier deux, — l'ancienne et la nouvelle, — quand la pratique serait en désaccord avec la théorie et leurs livres en contradiction les uns avec les autres? Plus que jamais, j'en ai peur, il serait alors parlé de grammaire dans les classes.

... Quant aux écoliers... j'ai idée qu'ils paieraient les frais de la guerre. Pris dans le défilé des examens et des concours (on sait à quel point la vie de tous les jeunes Français en est affligée ¹⁾), ils rencontreraient à chaque étape des passages difficiles à franchir. Il leur faudrait chaque fois s'informer de la religion de leurs juges en cette matière. Mais ce n'est pas tout: une fois munis de leur brevet, beaucoup d'entre eux auraient à se mettre en quête d'une position. Expliqueront-ils „au patron,” — contrôleur plus sévère et plus pressé que les autres, — ce qui paraîtra à ce dernier pure barbarie? Pour le plaisir de quelques amateurs, n'exposons pas une génération d'enfants à d'aussi inutiles tribulations ²⁾).

Après les écoliers, il y a les étrangers, en faveur de qui on veut rendre notre langue plus aisée. C'est, en effet, une chose merveilleuse, que les principaux adhérents de la réforme portent des noms suédois, norvégiens, allemands, hollandais, anglais. De Français, très peu. — Mais satisfaire ces amis de la langue française, ce ne sera pas assez de modifier le costume des mots. Une fois cette première simplification opérée, il faudra peut-être aussi débarrasser la grammaire de ses anomalies et de ses contradictions.

Au temps où la France reposait les yeux avec satisfaction sur elle-même, elle ne songeait pas à faire des conquêtes par ces moyens. On pensait „qu'il fallait plus considérer ceux de son pays que les étrangers, et que les autres nations, si elles voulaient savoir notre langue, devaient l'apprendre telle que nous l'avions nous-mêmes apprise. C'est à l'étranger que se conservent

¹⁾ Bezocht.

²⁾ Verdrietelikheden, „bezoekingen.”

le plus longtemps les vieilles modes, les vieilles publications et les vieilles orthographes. Quelles vénérables éditions de nos classiques ne voit-on pas au-delà des frontières! L'étranger ne reconnaîtrait plus nos livres s'ils changeaient trcp complètement d'aspect. L'histoire nous apprend que d'ordinaire les orthographes et les langues sombrent ¹⁾ du même coup. Il se trouverait des gens pour publier que le français a cessé d'exister

Je viens enfin à nos nouveaux concitoyens d'Algérie, de Madagascar, du Tonkin, du Cambodge et des côtés d'Afrique . . . Il ne faut pas que notre sympathie nous égare: les mieux doués de ces Français d'outre-mer auront plus vite fait de venir jusqu'à nous Quant aux autres, . . . bien mieux que nous ils savent ce qui les embarrasse, et, s'il faut simplifier, ils s'en chargent bien eux-mêmes. . . . Le meilleur, en pareil cas, est de laisser faire la nature; non seulement elle supprime toutes les choses inutiles, mais, ne se bornant pas à ce côté négatif, elle invente des moyens d'expression nouveaux.

. . . . Dans une récente et mémorable discussion qui a eu lieu à *l'Alliance française*, la réforme orthographique vantée par quelques professeurs a été combattue et finalement écartée par les hommes pratiques qui font partie de l'association. De toutes les orthographes, ont-ils dit, la plus compliquée est l'anglaise: et cependant on trouve les Anglais établis sur tous les points du globe. Ils ont appris leur langue à deux cents millions d'hommes.

Revenons, pour finir, à la note de M. Gréard. Elle a eu le mérite . . . de rappeler l'Académie à une de ses fonctions. En vérité, quand on voit comment a été faite la dernière édition du Dictionnaire, celle de 1878, on croirait que la noble Compagnie en avait chargé l'un de ses appariteurs ²⁾. Je connais des imprimeurs qui n'en peuvent parler sans un haussement

¹⁾ Te gronde gaan (zeeterm: door een' rukwind omslaan).

²⁾ Pedèllen.

d'épaules. Il est même probable que cette prise d'armes à laquelle nous assistons depuis quelques années a eu pour cause première la vue des corrections irréflechies apportées par l'édition de 1878. On sait que les deux choses les plus propres à amener des révolutions sont, après une longue apathie du pouvoir, des réformes imparfaitement méditées.

La polémique qu'a provoquée le rapport doit donc être considérée comme un signe favorable et un fait heureux. Une conséquence à laquelle on ne prête pas assez attention, c'est la complète déroute du phonétisme. Les phonétistes avaient ouvert la campagne, non sans bruit: il semblait que tout allait leur céder. Aujourd'hui ils se taisent, ils ont évacué le champ de bataille; c'est à qui les désavouera. Tel est le bon côté de toute discussion réglée. Le public a senti qu'une orthographe phonétique, qui peut convenir pour noter un patois, ne saurait être l'écriture d'une nation comme la France. Un homme aussi peu suspect de superstition pour le passé que le professeur américain Whitney déclarait naguère dans un congrès de philologues qu'un alphabet destiné à être l'organe d'une vaste communauté ne devait pas aspirer à l'exactitude des écritures phonétiques. Félicitons-nous d'avoir échappé à ces libérateurs, car ils auraient été les pires despotes. En un état bien tempéré on peut laisser aux citoyens une honnête liberté avec ces révolutionnaires, tout manquement devenait ¹⁾ un attentat au nouvel ordre de choses. Nous en sommes délivrés: leurs théories, qui n'avaient de chance de se faire écouter que grâce à l'universel silence, n'ont pas tenu devant un examen sérieux.

Si l'on pense à tous les affluents que la poésie, le théâtre, la politique, la science, l'observation de la vie populaire, ont apporté depuis soixante ans à notre langue, on se convainc qu'il y aurait autre chose à faire que de rééditer le Dictionnaire de 1835. En recueillant les locutions, en définissant le

¹⁾ Devenirait.

sens, en expliquant les expressions détournées 1) et les métaphores, on pourrait en faire une oeuvre nouvelle. Un travail de ce genre serait bien dans la direction et dans la donnée 2) première de l'Académie.

.... Il y a deux manières d'envisager le langage, suivant qu'on le considère en artiste ou en historien. L'esprit de recherche historique n'est pas celui de l'Académie: sa pensée est orientée dans un autre sens 3). Elle voit en avant, quoique d'une vue un peu incertaine; elle pressent le futur développement de la langue. C'est là son véritable rôle et sa tâche. Elle fera sagement de s'y tenir.

.... Il y aura bientôt deux cents ans que Fénelon écrivait sur les occupations de l'Académie une lettre pleine d'observations justes et profondes, et où cependant on trouve des chimères. C'est ainsi que d'époque en époque la vérité a besoin d'être cherchée. Il est naturel qu'à chaque étape 4) d'une oeuvre séculaire on passe par des tâtonnements. Mais aujourd'hui le public, à la fois distrait et pressé, voudrait que l'oeuvre fût terminée avant qu'on en eût arrêté le plan. C'est quelque chose déjà d'en avoir ramené l'idée."

MICHEL BRÉAL.

Mij dunkt, *onze* „hervormers" en wie met hen meêgaan, mogen 't bovenstaande wel eens nauwgezet overwegen alvorens te besluiten tot volharden. Deze stem verdient met aandacht gehoord te worden, als die van een' man van smaak en gezond verstand en een bezadigd karakter; als die van een' deskundige, niet alleen te huis in de wetenschap, maar ook een open oog bezittende voor de werkelijke behoeften der maatschappij in haar geheel en van allerlei kringen, van oud en jong, van ge-

1) In ongewonen zin gebruikt.

2) Taak, roeping.

3) In eene andere richting werkzaam.

4) Rustpunt; stadium.

letterden zich in 't werkelijk leven mede bewegende, en van ongeleerden.

Mag ik voor sommige lezers nog eens bijzonder de aandacht vestigen op deze passages in 't aangehaalde? Zij zijn der overdenking en betrachtung m. i. dubbel waard:

„Il en est un peu des minuties orthographiques comme des infiniment petits dans la nature: chacune en particulier n'est rien; ce qui en fait l'importance, c'est leur nombre.

Le savoir des premiers auteurs du Dictionnaire (de l'Acad.), savoir un peu terre à terre, mais pratique, leur bon sens et leur exactitude sont encore aujourd'hui de saison.

Une langue, surtout une langue possédant une riche littérature, n'est pas un système où tout soit coordonné et marche d'un mouvement égal; c'est une oeuvre qui se fait et se défait sans cesse, à laquelle les siècles collaborent, chaque époque profitant du travail de l'époque antérieure et laissant quelque chose à faire à la suivante.

.... En voulant soulager celui qui écrit (et combien le soulagement est mince quelquefois!) on compliquerait parfois de la manière la plus bizarre le travail de celui qui lit.

.... Etant moins riche de son et d'harmonie, le français doit s'adresser davantage aux yeux et à la raison. Moins doué du côté de la forme, il a d'autres qualités: il fait voir, il fait penser.

.... Les accents ayant seulement été inventés au seizième siècle, il se peut qu'un paléographe ait pris en grippe cette nouveauté. Ne l'écoutons pas, s'il vous plaît: nous n'aurons jamais trop de lumière. Nous aurions tout le public contre nous.

Notre époque se distingue précisément par une intelligence plus prompte des formes, des moeurs, des usages.

Les *simplificateurs* sont des gens qui cherchent ce qu'on peut enlever à un mot sans l'empêcher d'exister, ou bien.... La simplification est une excellente chose, mais il faut en user à propos.

Comme on l'a dit justement, écouter n'est pas simplifier.

Nos simplificateurs, quand ils se trouvent en présence de différences un peu fortes, se résignent à se tenir tranquilles; mais s'il s'agit seulement de nuances, ils ne peuvent s'empêcher de mettre la main à l'oeuvre.

Nous ¹⁾ pensons à celui qui apprend à écrire, les gens d'autrefois pensaient à celui qui lit. Leur but était d'avoir une langue claire et transparente à la vue, de rendre dès le premier coup d'oeil les erreurs impossibles. Si on laissait pleine liberté à nos phonéticiens, pour comprendre un livre il faudrait s'en faire lecture à haute voix. La vérité est, je crois, du côté des anciens.

Une bonne orthographe est celle qui vient en aide à la langue parlée et qui, à l'occasion, sait en pallier ²⁾ les défauts.

Les premiers académiciens, moins systématiques que nos jeunes confrères en philologie, croyaient que l'orthographe était faite pour nous, et non pas nous pour elle.

Les *rh*, les *th*, les *ch* et les *ph* n'ont pas été moins pourchassés que les voyelles doubles.... Ainsi que l'a dit un homme de bon sens, si ces lettres ne se font pas entendre, elles se font voir, et c'est déjà quelque chose....

On sait que ces groupes ont trouvé des défenseurs inattendus: les poètes sont accourus à leur secours. „Ce sont,” a dit l'un d'eux, „les lettres de noblesse de notre langue; on la découronnerait, on la vulgariserait en les lui retirant.” Pour être inattendue, cette intervention n'en est pas moins légitime.

.... Dans notre civilisation moderne, avec le développement de la littérature, le rôle des yeux est devenu plus important que celui de l'audition. Il y a donc une sorte d'inconséquence à subordonner l'oeil à l'oreille, et à obliger les mots qui sont depuis longtemps familiers à l'un de nos sens de se modifier pour complaire aux prétendues facilités d'un autre organe. En réalité, et depuis longtemps, nos langues renferment deux sortes de vocables: les uns sont transmis

¹⁾ Nous autres, réformateurs.

²⁾ Te verzachten, tot een minimum te herleiden.

par la tradition orale, encore que l'écriture les ait recueillis et fixés, les autres, nés sur le papier, ont toujours mené une existence purement littéraire. Pourquoi les dépouiller de leur costume? pourquoi leur faire endosser un uniforme qui supprimerait toute histoire?

Tout changement à l'orthographe traditionnelle demande un effort à la mémoire, une contention ¹⁾ à l'esprit. On peut faire cet effort sur deux ou trois points à la fois, on ne peut le faire sur douze ou quinze. Il faudrait accorder un congé de trois mois à tous nos instituteurs, à toutes les administrations, à toutes les imprimeries, pour leur donner le temps de s'initier à la nouvelle observance.

.... Qui n'aimerait de ²⁾ venir en aide aux élèves des écoles? Mais en voulant écarter quelques cailloux de leur chemin, prenons garde de leur créer des fondrières ³⁾!....

Les idïomes sans passé ont une orthographe parfaitement régulière; cela leur est facile. Mais les langues qui ont derrière elles des siècles de littérature ne peuvent les jeter à la rivière; elles en portent le poids en même temps que le triomphe.

Il faudrait prendre garde d'intervertir ⁴⁾ les choses: ce serait aller trop loin, pour empêcher les manquements à la règle, d'abolir la règle.

.... Quant aux écoliers, ... j'ai idée qu'ils paieraient les frais de la guerre. Pris dans les défilés des examens et des concours (on sait à quel point la vie de tous les jeunes Français en est affligée ⁵⁾), ils rencontreraient à chaque étape des passages difficiles à franchir. Il leur faudrait chaque fois s'informer de la religion de leurs juges en cette matière. Mais ce n'est pas tout: une fois munis de leur brevet, beaucoup d'entre eux auront à se mettre en quête d'une position. Expliqueront-ils

¹⁾ Strijd.

²⁾ Zoo stond er.

³⁾ Gaten in den weg.

⁴⁾ Ten onderste boven te werpen.

⁵⁾ En onze Holl. jongens?

„au patron,” — contrôleur plus sévère et plus pressé que les autres, — ce qui paraîtra à ce dernier pure barbarie? Pour le plaisir de quelques amateurs, n'exposons pas une génération d'enfants à d'aussi inutiles tribulations.

... C'est à l'étranger que se conservent le plus longtemps les vieilles modes, les vieilles publications et les vieilles orthographes. Quelles vénérables éditions de nos classiques ne voit-on pas au-delà des frontières! L'étranger ne reconnaîtrait plus nos livres s'ils changeaient trop complètement d'aspect. L'histoire nous apprend que d'ordinaire les orthographes et les langues sombrent ¹⁾ du même coup. Il se trouverait des gens pour publier que le français a cessé d'exister

Des hommes pratiques qui font partie de l'alliance française ont dit: de toutes les orthographes la plus compliquée est l'anglaise: et cependant nous trouvons les Anglais établis sur tous les points du globe. Ils ont appris leur langue à deux cents millions d'hommes.

On sait que les deux choses les plus propres à amener des révolutions sont, après une longue apathie du pouvoir, des réformes imparfaitement méditées.

Une conséquence de la polémique qu'a provoquée le rapport et à laquelle on ne prête pas assez attention, c'est la complète déroute du phonétisme. Les phonétistes avaient ouvert la campagne, non sans bruit: il semblait que tout allait leur céder. Aujourd'hui ils se taisent, ils ont évacué le champ de bataille; c'est à qui les désavouera. Tel est le bon côté de toute discussion réglée. Le public a senti qu'une orthographe phonétique, qui peut convenir pour noter un patois, ne saurait être l'écriture d'une nation, comme la France. Un homme aussi peu suspect de superstition pour le passé que le professeur américain Whitney déclarait naguère dans un congrès de philologues qu'un alphabet destiné à être l'organe d'une

¹⁾ Te gronde gaan.

vaste communauté ne devait pas aspirer à l'exactitude des écritures phonétiques. Félicitons-nous d'avoir échappé à ces prétendus libérateurs, car ils auraient été les pires despotes."

Dat men 't overwege!

Zoo ook het volgende (Wekker ¹⁾, 18 Febr. '93):

„In de Fransche Académie is (er) een gunstig verslag uitgebracht omtrent eene hervorming in de spelling. Gaat deze hervorming door, dan zullen b.v. de verbindingsteekens in *eau-de-vie* wegvallen, evenals het weglatingsteeken in woorden als *s'entr'aider*. Vreemde woorden als *break* ²⁾ en *spleen* zullen *brec* en *spline* geschreven worden, terwijl een Latijnsche meervoudsvorm als *errata* nog eene *s* krijgt. *Soeur* en *paon* zouden worden veranderd in *seur* en *pan*, *ph* moet *f* worden en de *x* in meervoudsvormen *s*. In 't algemeen schijnt men meer overeenkomstig de uitspraak te willen gaan schrijven.

Tegen deze verandering in de spelling komen velen op, o. a. Robert de Bonnières in de *Figaro*. Deze strijdt voor de bestaande spelling en voert, met betrekking tot enkele der genoemde woorden, zijne redenen aan. Zoo wat betreft *eau-de-vie*. Het karakter van dat woord is een geheel ander dan dat van *eau de rose* b. v.: *eau de rose* is water van rozen, maar *eau de vie* geen water des levens. Het is een naam waarvan de samenstellende deelen niet mogen gescheiden worden ³⁾.

Wat *paon* aangaat, door de weglating van de *o* verliest dit woord zijne schilderachtige beteekenis; men ziet er nu, zegt hij, de oogen van den pauw in.

Het oog moet ook wat hebben; daarom wil hij het onderscheid tusschen *des* (art.) en *dès* (voorz.), *la* (art.) en *là* (bijw.) behouden, en vindt dat *fisique* voor *physique* leelijk staat.

¹⁾ Nu, na een 53 jarig bestaan — dat gansch niet onvruchtbaar geweest is — onlangs overleden.

²⁾ Eigenl. een wagentje om paarden „af te rijden."

³⁾ Omdat de oorspr. beteekenis daarvan *hier* geheel is op zij gezet of te loor gegaan.

Dit is zeker geen reden ¹⁾ en men zal zich aan die leelijkheid wel gewennen ²⁾, maar van meer waarde is de opmerking, dat zoo men voor de jeugd de spelling gemakkelijk wil maken, het haar moeilijker zal vallen de auteurs te lezen ³⁾.

BONNIÈRE eindigt met deze opmerkingen:

De academies zijn slechts de gehoorzame dienaressen van het gebruik en de tradities. Zij kunnen zich door dezen laten leiden, onder hunne dictée schrijven. Alles wat zij en de geleerden ondernemen tegen het gebruik en de traditie zou een aanslag zijn op de taal en — wat misschien erger is ⁴⁾ — nutteloos en vergeefs.

Neen, in zulke zaken verandert men niets bij besluit. Het gebruik zal altijd sterker zijn dan de academie; nooit zal de Académie het gebruik kunnen dwingen.

Zoolang LECOMTE DE LISLE schrijft *paon* en niet *pan*, zoolang TAINÉ ⁵⁾ schrijft *physique* en niet *fisique*, zoolang Bernier schrijft *cau-de-vie*, zal de heer Gréard (president der commissie voor de spraakkunst) te vergeefs hunne methode willen toepassen; zij zal verslijten als de vijl op den diamant.

Als er eene hervorming moet plaats hebben, dan zal zij geschieden, dan geschiedt ze uit zich zelve, geleidelijk, langzamerhand. Ieder zal er aan medewerken, ieder werkt er aan mede, zonder het te willen, zonder het zelfs te weten, naar de behoefte. En als de Académie er zich in mengt, zal ook zij niet „en bloc” kunnen behandelen, noch onbescheiden de lijst der hervormingen die men haar voorlegt, kunnen uitbreiden.”

Cher va piano va sano. Men vernietigt geen geschiedenis, noch beheerscht ex cathedra de toekomst.

In 't Handelsblad van 13 Febr. '95 lees ik:

¹⁾ Wel degelijk eene reden m. i. v. K.

²⁾ Helaas! „men went aan alles”: (geen argument immers). K. v. K.

³⁾ Amen! K. v. K.

⁴⁾ Zeg: gelukkig.

⁵⁾ Nu overleden.

„Uit de verslagen der examen-commissiën heeft de *Arnh. Ct.* de conclusie geput dat er geringschatting of althans achterstelling van de moedertaal en hare letterkunde bij het onderwijs in Nederland is waar te nemen (1).

„In plaats van de kennis en de studie van de moedertaal te eeren en ze te beschouwen als het allereerste vak van wetenschap, gelijk aan een klein volk met een groot verleden en eene rijke letterkunde betaamt, wordt dit vak op den achtergrond geschoven en weinig geacht; wanneer de candidaat-onderwijzer of de onderwezene maar goed met de cijfers overweg kan, dan mag hij gerust een brekebeen zijn in de letteren.”

Deze onbevredigende toestand is de schuld van de geheele natie, meent de *Arnh. Ct.* De grove verwaarloozing van de moedertaal in woord en geschrift is eene volkszonde, hier te lande meer uitgebreid en dieper ingeworteld dan in eenig ander land, en wel onder hen die zich beschaafd en ontwikkeld noemen (2).

Het blad legt er den nadruk op, dat onze landgenooten, de studie van onze taal en letterkunde voor andere vakken van wetenschap en kunst verwaarloozende, ontrouw zijn aan onze voorvaderen, die ons boven de herinnering aan eene groote volkskracht ook eene rijke literatuur hebben achtergelaten, wier producten bij slechts weinige buitenlandsche lettervruchten achterstaan (3).

Mag ik, *de gegrondheid der klacht wat onze natie betreft beaamende*, hierbij eenige korte opmerkingen voegen?

Ad, 1. a. Als onderwijzer, die door 't gezet lezen van schoolbladen, omgang met onderwijzers enz. op de hoogte blijft van wat er in de schoolwereld omgaat, durf ik getuigen: de examen-commissiën en de onderwijzers beiden doen hun best; maar — ik heb er eene kwart eeuw en langer geleden reeds tegen gewaarschuwd (*vox clamantis in deserto*, helaas!) — *men heeft en onderwijzers en leerlingen van de studie van onze taal*, en zoo ook min of meer van onze letterkunde *vervreemd*, door in de studeerkamer van den onderwijzer en in

de school allerlei „geleerdheid,” allerlei „philosophische” (!) abstracties te brengen qui ont perverti les esprits: men heeft steenen voor brood gegeven: geen wonder dat de normaal gevoelende en denkende gezegd heeft: „ik gelief er niet van gediend; graan heb ik noodig, geen kryolieth, — ook zelfs geen extract van graan.”

b. De tijd en kracht vermorst aan allerlei gebeuzel, allerlei zaken onbevattelijk en ongenietelijk voor 't kind, half begrepen door den niet „philosophisch” gevormden onderwijzer, is ontstolen geworden aan 't te gelijk aangename, aantrekkelijke en nuttige; aan 't hoog-noodige zelfs: wat is eene schoolinrichting waar 't maken van opstellen wordt verzuimd ter wille van allerlei scholastiekerij op 't gebied van 't rede- en taalkundig ontleden! (Dat zijne hooge waarde heeft, als 't eenvoudig, met gezond verstand, zonder eenig vertoon van „geleerdheid” geschiedt).

Ad. 2. Maar al te waar! Eene Fransche bonne, een Zwitsersche, Duitsche of Engelsche gouverneur, buitenlandsche reizen, lidmaatschap van de (overigens alle eere waardige) Alliance française, en, *als* men zich verwaardigt een „Hollandsch” briefje te schrijven, 't zoo doen dat een' eenvoudig' maar degelijk opgevoed' en ontwikkeld' burgerman of schoolkind zelfs de haren te berge rijzen bij 't waarnemen hoe onze taal mishandeld wordt door hen en haar die wegens stand, fortuin, aanzien, belangrijke ambten en bedieningen, voorgangers en leidslieden op dit bij uitstek nationaal gebied behoorden te zijn.

Ad. 3. De vervreemding van de schatten van schoonheid, wijsheid, kracht, fijnheid en sierlijkheid van uitdrukking, die we in onze (voor zulk een klein land rijke en eerbiedwekkende) letterkunde hebben, . . . door onverstandig bejagen en doen bejagen (zoogenaamd bestudeeren) van nietswaardige zaken (doellooze onderscheidingen, nuttelooze vervormingen, meerendeels gezochte „stijl- en steloefeningen”), heeft niet alleen oor en oog, geest en gemoed half onvatbaar gemaakt voor 't

waardeeren en genieten van wat de eeuwen voor ons Nederlanders hebben opgezameld, maar ongetwijfeld er veel toe bijgedragen dat er zooveel lafs, ziekelijks, wansmakelijks, gezochts, onnatuurlijks in onze hedendaagsche letterkunde wordt „gegoûteerd” en dus geproduceerd. Wie niet geleerd heeft een *schoon* vers, eene *degelijke* novelle te begrijpen (in iedere richting), te waardeeren en daardoor waarlijk te genieten, die vervalt — de geest wil toch *iets* opnemen — noodzakelijk op pruldicht, slechte of minstens onbeduidende en smakelooze romans enz. Zelfs vele (ja sommige „gevierde”) critici zijn in deze „blinde leidlieden der (ver)blinden”. *Hoeveel* is er in ons hedendaagsch proza waarvan men naar waarheid kan getuigen: „dit is waar en schoon gedacht, in edele en juiste taalvormen weêrgegeven, vrij van pedante zelfverheffing, ziekelijke inbeelding” enz. enz.? Onder de „gedichten” waarmee we van maand tot maand uit onzen stroom van tijdschriften overgoten worden, *hoeveel* echt natuurlijke, zielkundig ware, uit eene degelijke, onbevooroordeelde levensbeschouwing en nederige zelfkennis voortgevloeide *poëzie* is er? Poëzie die ons versterkt in en tot den strijd des levens, ons verheft en veredelt en ons opwekt om te midden van lief en leed onzen weg te bewandelen wêlgemoed en dankbaar, krachtig om goeds te zijn en goeds te doen, ons bewust dat het leven met al zijne schaduwen, zijne smarten en bekommelingen, eene hemelsche gave is, en dit blijft, ondanks lijden en smart, zoolang we die zelf niet door onverstand, wanbegrip, ongerechtigheid bederven en vergiftigen:

Moet ik verschooning vragen voor deze expectoratie? Onwillekeurig mij ontvloed, is ze *ad rem*, naar ik geloof. En ik vertrouw dat wie nadenkt zonder voor- of tegeningenomenheid over 't verband tusschen 't geestes- en 't gemoedsleven en zijne openbaringen, over de betrekkingen tusschen vorm en inhoud van 't in woord of schrift weêrgegevene, ze niet misplaatst zal achten.

7 Januari '92 schreef ik:

Aan de Hooggel. HH. DD. P. J. COSIJN, H. KERN, J. VERDAM
en M. DE VRIES (alphab. gesteld) te Leiden.

Hooggel. Heeren!

De ondergeteekende, eenvoudig onderwijzer (Oud-Instituteur), is zoo vrij zich tot U te wenden, om aan Uw' vereenigden invloed te vragen: bestrijding van wat naar zijne overtuiging een aanslag is op het natuurlijke zijn en leven onzer moedertaal,

Ik bedoel de — alleszins goed bedoelde. — poging van Dr. KOLLEWIJN tot „hervorming” van onze spelling.

Daar ik nooit in eenigerlei betrekking heb gestaan tot ZEd. z. gel., en ik reden meen te hebben DR. KOLLEWIJN voor een' kundig', ja geleerd' man, met goede bedoelingen, te houden, is mijne vraag niet in 't minst een uitvloei- sel van persoonlijke vooringenomenheid ¹⁾. Maar hoogst gevaarlijk komt mij de, naar 't schijnt toenemende adhaesie aan zijn voorstel tot „vereenvoudiging” voor, omdat het naar mijne overtuiging niet gegrond is op waarheid, — zondigt tegen 't historisch karakter van ontstaan en vervorming onzer schrijftaal, — de eischen van spreek- en van schrijftaal niet uiteenhoudt, — 't genieten van wat wij schoons en voortreffelijks hebben in onze letterkunde benadeelt, — indruist tegen piëteit.

Onwaar noem ik 't beweren: „onze spelling is zóó moeielijk, dat wij onderwijzers daardoor steeds ons taalonderwijs (op dit gebied) zien mislukken.” De bewijzen voor het tegendeel zijn bij oudere onderwijzers, en ongetwijfeld bij verstandige onderwijzers van de latere en laatste jaren, voorhanden. Indien de tijd die er, tot in de volksschool toe, *vermorst* is geworden met allerlei onzinnig vertoon van *quasi*-wijsgeerig onderscheiden (dat mij steeds aan de scholastiek der Middeleeuwen heeft doen denken — 't begin van die fraaie toepassingen van wijsgeerige taalstudie dagteekent van de geschriften van Prof. TACO ROORDA en Dr. v. WIERINGHEN BORSKI), — als die tijd ware besteed

¹⁾ Tegeningenomenheid ware juister gezegd.

geworden niet aan een groot aantal *zoogen.* „steloefeningen,” met eene massa onvruchtbare opgaven, maar aan 't maken, *eens of tweemaal 's weeks*, van opstelletjes, in den regel naar aanleiding van vertellingen of leesstof, en die opstelletjes met zorg en verstand, nu eens hoofdelijk, dan weder klassikaal, verbeterd, en na correctie in 't net overgeschreven en herzien waren geworden, men zou niet behoeven te klagen over gebrek aan vrucht op den arbeid, noch willen klagen over een onbereikbaar doel enz.

Drukt een leerling in de volksschool zijne gedachten en redeneeringen of zijn verhaal over 't geheel in goed Nederlandsch uit, is 't dan zulk eene enormiteit, al begaat hij, behoorlijk verbuigende en vervoegende, hier en daar nog eens eene spelfout? Wie moet niet eens een zeldzaam voorkomend woord of een van twijfelachtige spelling naslaan?! En zijn er niet ook binnen *zijn* bereik woordenboekjes (v. DALE, RENNSSEN, KROESE RAMAKER en KOENEN), voor *weinige* stuivers verkrijgbaar, die hem in zijn' spelnood kunnen bijstaan? Ik heb in mijne school voor gew. en uitgebr. L. O. (min of meer ook M. O.) *nooit* behoeven te jammeren over onbereikbare vrucht van mijn onderwijs. Zooals „de bedelaar de dief is van den arme,” zoo hebben de overtolligheden (schadelijkheden dus) en „à plus forte raison” de *narigheden* van 't taalonderwijs als woekerplanten dit van een groot deel van zijne levenssappen beroofd.

Jammert Dr. KOLLEWIJN (en natuurlijk jammert „men” met hem meê) nu als Nederlander, zou hij niet *wanhopig* zijn, ware hij Franschman of Engelschman?

Als zelfstandig persoon met eene eigene gestalte en eigen leven kom ik, met al wat in mij is, er tegen op dat men mij een' heelen of halven voet langer of korter wil maken, omdat ik niet „normaal” van lengte ben; of ook, dat men een' min of meer kromgegroeiden vinger of arm of been plotseling en gewelddadig recht wil zetten; ja hadd' ik een' bo(g)chel, ik zou hem lijdzaam dragen, liever dan hem afgesneden of met

geweld plat gedrukt te (zien, neen, dat gaat niet, maar te) voelen.

Ik bedoel: om de *grootte* „Unannehmlichkeiten” te ontgaan, getroost ik mij de onvermijdelijke kleinere, pas daarop in geen geval zulke „heroïeke” middelen toe.

Met wijlen Dr. NASSAU zeg ik: „de taal is een nationaal monument,” — (dat men moge onderhouden, opknappen, versieren zelfs, maar) — „waaraan niemand de hand mag slaan” *Schönne* (’t is misschien door hem met eenigszins andere woorden gezegd: ik haal uit het hoofd aan).

Sedert iemand (zeker geen „nasilleur”) driestweg beweerd heeft: „men moet schrijven zooals men spreekt,” heeft men dit gezegde, als zoo menig „groot woord,” gedachteloos nabgebauwd en ’t allengs tot een taalkundig geloofsartikel gemaakt, zonder te willen bedenken dat de schrijftaal een *kunstproduct* is: wat van de spreektaal zeker in oneindig mindere mate kan beweerd worden; een kunstproduct, dat men, ’t moge onvolkomen zijn, — wat *steeds* ’t geval zal blijven, — niet met ruwe hand onkenbaar maken mag, met miskenning van de wijze van zijn ontstaan en zijne door allerlei zaken gemotiveerde of ook onwillekeurig plaats gehad hebbende vervorming tot het thans bestaande (en voortdurend gewijzigd wordende).

Wèl overdacht veranderen waar veranderen blijkbaar verbeteren, *vervormen* waar dit blijkbaar *hervormen* is, welk verstandige, wijselijk met zijn’ tijd medelevende zal daartoe niet gaarne medewerken? — Maar ook, wie hecht aan den natuurlijken samenhang van wat zich in den loop der eeuwen ontwikkeld heeft; wie verkregen rechten eerbiedigt, wie niet roekeloos met elke, ook met gezonde traditie breken wil, om „ex cathedra” te verkondigen: „we zullen nu den ouden rommel maar eventjes opruimen;” wie nog eenige piëteit bezit met betrekking tot het nauwgezet en ernstig streven van de besten en grootsten der voorgeslachten om goeds en groots en schoons voor ons te bewaren of te veroveren; met één woord: wie, denkend mensch, ook een hart heeft, kan of wil zich leenen tot Vandalisme, uitvloeisel van onmannelijke

zwakheid en sentimenteel „medelijden” met, oeh! dat arme geplaagde nakroost onzer kloeke vaderen (dat men liever moest ontheffen van *werkelijke* plagen, als b.v. talstelsels in de volksschool!!).

Daarbij: worden mij de bronnen van 't historisch verleden gewelddadig verstoep of minstens ontoegankelijk gemaakt, zal ik dan niet, haar water (zoo veelvuldig levenwekkend gebleken) ontwend, onvatbaar worden (althans weinig vatbaar) voor 't genieten van den dronk mij toegereikt door de denkers en vernuften die zelve uit die bronnen geput en anderen en zichzelf er uit gelaafd en verkwikt hebben? Men verbeelde zich (om van geen ouderen of van nog levenden te spreken) de meesterstukken van een' KINKER, v. GILSE, GEEL, den ouderen VOSMAER ¹, en zoo menig ander' gedrukt in de „hervormde” ons aangepreëkte spelling! — òf ze te lezen in *honne* (afgemaakte) spelling, terwijl de „hervormde” zich onophoudelijk vóór het geestesoog van den lezer plaatst als een bestraffend spooksel!.. welk een genot!!!

Moge wat *plichtgevoel* mij drong te schrijven, er (in welke geringe mate ook) toe bijdragen, dat er van de mannen der taalwetenschap aan onze Leidsche universiteit en hare zusterhoogeschoolen een eenstemmig: „wel blijven hervormen, niet sloopen!” — een wetenschappelijk en zedelijk: „nous maintiendrons!” — een op wetenschappelijke en zedelijke gronden gevestigd: „gij moogt niet!” gehoord worde! — dan zou 't doel van mijn schrijven bereikt zijn, en ik mogen hopen dat onderwijzers en anderen, nu meêgesleept door verlokkende vooruitzichten, zullen terugkomen van een' weg, diè naar mijne innige overtuiging slechts leiden kan tot verzwaring van taalstudie, bederven van letterkundig genot, 't doen ontstaan van nieuwe moeielijkheden, minachting van de taal- en letterkundige schatten ons nagelaten.

¹) JACOB VOSMAER (1783—1824), buitengewoon hoogleeraar in de geneeskunde te Utrecht.

Met de meeste hoogachting heb ik de eer te verblijven,
Hooggel. Heeren! Uw dw.

B. M. KOOL VAN KASTEEL.

Bij dit protest voegde ik 't volgende schrijven aan Prof.
Dr. H. KERN, te Leiden.

Hooggel. Heer!

Eenvoudig onderwijzer (Oud-Instituteur), met zwakke stem en geringen invloed op 't publick, zou ik mij aan U en Uwe ambtgenooten zeer verplicht gevoelen, indien er door u en hen kennis werd genomen van mijn hiernevensgaand schrijven. Ik verontschuldigt het niet, want het is mij louter door plichtgevoel ingegeven, en gericht tot hen, tot wie ik naar mijne overtuiging mij wenden moest.

De hierbij gevoegde briefjes van een' elf- en een' veertienjarige (kinderen in Ned.-Indië geboren, zoontjes van een' oud-leerling van mij, — helaas! reeds lang weezen, en sedert 4½ jaar in Nederland; jongens met middelmatige (gewone) maar goede vermogens) mogen ten bewijze strekken dat er schromelijke en kinderachtige overdrijving is in de klacht: „die ongelukkige spelling is een hinderpaal om goed te leeren schrijven.”

't Zou niet in mij opgekomen zijn mij te mengen in eenige kwestie van min of meer geleerd karakter, daar ik mij ten volle bewust ben zeer bepaald tot de niet-geleerden te behooren. Maar de behandelde zaak gold onderwijs, goeden smaak, praktijk, gedraglijn tegenover 't bestaande en 't overgeleverde en de auteurs daarvan, en daarom achtte ik mij bevoegd mijne ondervinding en mijn gevoelen te doen kennen als Nederlander, die innig belang stelt in ons gevoelen en denken en de uitdrukking daarvan, en in de opleiding van onze kinderen en onze jongelingschap tot al wat juist, waar, goed en schoon, ook zedelijk schoon is.

Het (korte) antwoord van Prof. KERN gaf mij voldoening —

maar van 't lot van mijn protest heb ik nooit iets vernomen. — Raar?

(Tot mijn spijt) eerst zeer laat heb ik kennis gemaakt met een m. i. zeer afdoend geschreven stuk van Dr. W. ZUIJDEMA in jrg. ~~XIV~~ ^{XVII} van „Noord en Zuid,” getiteld: „*Fa, onaannemelijk!*” waarin de schrijver uiteenzet en bewijst de onbruikbaarheid van 't geen de „Urheber” der „hervormde” spelling (en verbuig, en vervoeg.) en wie hem aanhangen, begeeren.

14 Maart '93 schreef ik: *Voor de Agenda van de, ... Vergadering der Afd. 's Gravenh. v. 't Ned. Ond. Gent.*

Wat na te laten? Wat te doen? Eene tweeledige vraag op 't gebied van onze taal en letterkunde. 't Antwoord daarop vervatte ik in de volgende Stellingen en Conclusie:

1. De zoogen. „vereenvoudiging” is geen vereenvoudiging.
2. Zij is eene verminking, indruisende tegen de geheele ontwikkelingsgeschiedenis onzer taal.
3. Zij kan niet anders dan de studie van onze letterkunde zoowel als van onze taal bemoeielijken.
4. Zij moet heillooze verwarring te weeg brengen.
5. Zij kan niet anders dan de reeds half bedorven uitspraak van het Nederlandsch nog verder bederven.
6. Zij stelt eene premie op allerlei slordigheid in spreken en schrijven.
7. Zij geeft een niet te rechtvaardigen overwicht aan het Hollandsche ¹⁾ dialect.
8. Er bestaat geen redelijke grond tot diep ingrijpende verandering in de spelling.
9. De poging daartoe, ontstaan uit eene ongegronde klacht, is ongemotiveerd.
10. Die poging doet kostbaren tijd en uitstekende krachten

¹⁾ Z. H. vooral bedoeld.

verspillen, die op 't gebied van Ned. taal- en letteren sedert meer dan een vierde eener eeuw besteed hadden moeten zijn aan hoognoodige verbetering van het stellen, den schrijfstijl en de wijze van spreken.

II. In plaats van ijdel rumoer te maken, dat niet dan heillooze gevolgen kan hebben, moest ieder die, bij welken tak van onderwijs of in welke wetenschappelijke betrekking ook, invloed ten goede kan uitoefenen op het praktisch gebruik van onze taal in woord en schrift, zijn' tijd, zijne gaven en krachten vooral ook wijden aan 't bevorderen van juist, duidelijk, bondig, net, sierlijk spreken en schrijven, aan 't doen kennen en 't zich ten nutte maken van al den rijkdom en de schoonheden onzer Ned. taal.

Besluit (Conclusie).

't Is niet slechts onnoodig en onraadzaam, maar in den grond der zaak ongeoorloofd, min of meer diep ingrijpende veranderingen in de spelling te maken.

„Je maintiendrai!”

op dit gebied: wat wij na *veel* strijds eindelijk verkregen hebben: datgene wat bereikbaar is gebleken, nam. (natuurlijk) geen ideaal, maar een bruikbaar spelstelsel, gegrond in de ontwikkelingsgeschiedenis onzer taal, en waardoor eene voldoende eenparigheid van spellen is teweeggebracht.

4 April ('93) richtte ik 't volgende schrijven

Aan de Vergadering van Rectoren en Conrectoren aan Nederl. Gymnasiën (5 April te Amsterdam).

WelEd. z. gel. Heeren!

Hoogst aangenaam zou 't mij zijn, wegens 't hooge belang der zaak die 't geldt, indien Uwe vergadering eenige oogeblikken kon en wilde wijden aan kennismeming van 't nevensgaande.

(Zie de vermelde Stellingen en Conclusie).

't Stuk van den heer D. BOSWIJK ¹⁾, getiteld: „*De nieuwste*

¹⁾ Ik heb geen aantekening gehouden van 't gene ik daarover geschreven heb.

spelling en verbuiging,' komt voor in de n^s. van 9, 16, 23 en 30 Maart (schijnt daarmee voltooid) van „*De Vacature*,” een klein schoolblad; UEd. misschien bekend, voor L., M. en Gl. onderwijs (uitg. W. J. THIEME & Co., Zutphen; medewerkers Dr. B. C. GOUDSMIT, A. A. BEEKMAN e. a.).

Reeds vijftien à zestien maanden geleden is mij tot mijne blijdschap gebleken, dat de letterkundige faculteit te Leiden in mijne overtuiging deelt. Met instemming heb ik in „*De Gids* van 't m. i. voortreffelijke stuk van Dr. KALFF ¹⁾ over 't onderwijs in de moedertaal, inzonderheid aan Gymnasiën, gelezen; met veel genoegen de beoordeeling, door Prof. A. G. VAN HAMEL („*Gids*” van Maart '93 naar ik meen), van Z.Eds. jongste brochure, die ik mede hoop te lezen. 't Zou mij genoegen doen zoo mijne Stellingen en Conclusie ook ter kennis van Dr. KALFF kwamen.

Maar groot zou mijne voldoening zijn, indien er, èn van wege onze taal- en letterkundige faculteiten (van Leiden, Utr., Gron., Amst.) èn van wege de vertegenwoordigers van 't gymasiaal onderwijs, een unaniem protest uitging tegen 't voorbereiden van eene nieuwe barbaarschheid: — een protest, gericht aan en bevattelijk voor de onderwijzers bij 't gew. en 't U. L. O.; een dergelijk, gericht aan de Directeuren en Leeraars van onze Hoogere Burgerscholen.

M. i. heeft men reeds veel te lang gewacht met het opschietende onkruid tegen te gaan: 't woekert voort, meer dan velen, werkzaam aan Universiteits- en Gymasiaal-onderwijs, vermoeden. Men laat zich voortdrijven of meeslepen, (meë) klagende *zonder reden*.

Sedert mijn zestiende jaar onderwijzer ²⁾, kan ik eenigszins medeoordeelen over al of niet onbereikbare vrucht van 't onderwijs. En ik beschouw 't *als een plicht*, mede te strijden tegen 't gene naar mijne innige overtuiging niet anders kan

¹⁾ Nu (1896) Hoogleeraar te Utrecht.

²⁾ Bij 't U. L. O.

dan de verstandelijke en zedelijke belangen van onze Nederl. jeugd en jongelingschap (en tevens die van ons volwassenen) in hooge mate benadeelen.

Moge ook met betrekking tot een eenvoudig, gezond, opwekkend, 't verstand verhelderend, 't gemoed verheffend en veredelend onderwijs in onze (mits goed gebruikte en goed begrepene) zoo schoone en rijke Nederl. taal en letterkunde de waarheid: „Eendracht maakt macht” in de ruimste mate bevestigd worden!

Met de beste wenschen, ook ten aanzien van de belangen Uwer Vereeniging, in 't algemeen, heb ik, in afwachting, de eer hoogachtend te verblijven UEds. dw.

B. M. KOOL VAN KASTEEL.

Te gelijk schreef ik aan Dr. KALFF, toen leeraar aan het Gymnasium te Amsterdam, en deelde aan ZEd. mede de toezending van bovenstaande missive, en mijne instemming met ZEds. stuk in „De Gids” (Onderwijs in de Moedertaal), terwijl ik de hoop uitdrukte, dat de „vereenvoudiging” behoorlijk zou worden bestreden enz.

't Kwam mij voor, dat Dr. (nu tevens Professor) KALFF in zijn (zeer kort) antwoord aan mij te veel gezag in deze toekende aan de onderwijzers bij 't gew. L. O.

De vergadering heeft.... mij niets van zich laten vernemen(!)

31. 5. 93 maakte ik 't volgende opstel, dat ik ter plaatsing aan de Redactie der Haagsche Courant zond (tot mijn leedwezen is 't niet opgenomen: reden daarvan mij onbekend gebleven):

Simplicitas sigillum veritatis:

Deze zinspreuk van den grooten BOERHAAVE is ook toepasselijk op 't onderwijs.

Men klaagt: „wij onderwijzers zijn niet in staat, onze leerlingen te brengen tot goed schrijven van onze taal, zoolang zij en wij geplaagd worden door die ellendige spelling: die moet worden vereenvoudigd” (!!).

Men klaagt ten onrechte, en een Dr. in de letteren, docent, moest beter weten en beter doen dan voorgaan in 't klagen.

Mannen als H. HEMKES KZN., W. v. WETTUM, P. v. D. MEER (om géen jongere en nog levende verdienstelijke onderwijzers te noemen), degelijke onderwijzers in de volksschool, hebben nooit jammerklachten als de genoemde aangeheven, en hunne leerlingen (stompzinnige natuurlijk uitgezonderd) gebracht tot behoorlijk spreken en schrijven.

Maar men heeft schadelijke halfgeleerdheid in de school gebracht, ontzaggelijk veel tijd vermorst met scholastieke onderscheidingen, alleen geschikt om èn bij leerlingen èn bij onderwijzers *afkeer* van hunne eigene taal op te wekken en te onderhouden, onmogelijke benamingen en definities voor wijsgeerige juistheid uitgegeven, tijd en kracht verspild met „oefeningen” (!) als: „eene kat kan miauwen,” — „een hond kan blaffen” — „een paard kan hinneken,” — „een ezel kan balken;” — alsof b. v. „hinniken, balken” enz. niet, 't zij opzettelijk, 't zij occasioneel, even konden worden genoemd en zonder omhaal verklaard. Men heeft (om den tijd te doodden? ¹⁾ of om gelegenheid te geven tot zoogenaamd „stille werkzaamheden”?) „oefeningen” alweër gegeven (uit den treuren!) als: „zet deze zinnen om in lijdende;” — „geef 't tegenovergestelde aan,” — „maak die zinnen ontkennend, of, omgekeerd, bevestigend”: alsof die zaken niet van zelf ter sprake kwamen bij eenvoudig, maar degelijk, praktisch taalonderwijs. Èn de onderwijzers èn de leerlingen zijn circa eene halve eeuw geplaagd geworden met zaken, die, ten deele

¹⁾ P. S. Dit zal natuurlijk „eene insinuatie” genoemd worden. Maar zijn er niet „martelaars” zoowel als „profeten” in ieder zedelijk of wetenschappelijk vak? Hebben alle onderwijzers het „feu sacré”? v. K.

althans, voor de studeerkamer en voor geleerde taalkennis hare waarde hebben, maar erger dan ballast zijn voor welke school ook. Men heeft verder geleerd met minachting neêr te zien op dat „werktuigelijke, geestdoodende verbuigen en vervoegen,” — geen tijd bijna overgehouden (hoe kon 't anders?) voor 't zoo hoog noodige maken van opstelletjes, voor 't schrijven van een' brief, eene rekening, 't opmaken van eene quitantie e. d. Geen wonder, dat men geërgerd en verbaasd is over wat men op dit stuk in handen krijgt van oud-leerlingen die de school „doorloopen” hebben, soms „volleerd” heeten te zijn.

Hoe is 't daarenboven met lezen en 't verstaan van 't gelezene? *Niet alles* te wijten aan schoolverzuim: een heel gemakkelijk, maar onjuist beweren.

Mag een onderwijzer in ernst vragen: ¹⁾ „Wat kunnen we met kunstgeschiedenis op de volksschool beginnen?” Mogen *dergelijke* vragen in 't brein van onderwijzers die hunne roeping gevoelen, hunne taak begrijpen en met eenvoudige liefde opvatten, oprijzen? (*Ik vermeld een feit*, dat volstrekt niet op zichzelf staat).

Sinds mijn zestiende jaar onderwijzer (na van mijn zevende tot mijn twaalfde en van mijn twaalfde tot mijn zestiende jaar onderwijs te hebben genoten — ja *waarlijk* genoten — op twee voor haar' tijd zeer goede zoogenaamde Fransche scholen, kan ik meêspreken over moeielijkheden in 't onderwijs.

Maar daarom heb ik recht te zeggen: bepaalt u tot wat rechtstreeks en voortdurend uwe taak is, werkt kalm voort zonder u te laten drijven door „allerlei wind van leering,” doet allereerst en steeds het onmisbare, met liefde en toewijding, zelfstandig (niet eigenwijs) en met gezond verstand (dan is *alle* onderwijs vormend en ontwikkelend, ook zedelijk vormend en ontwikkelend); raadpleegt geweten en rede, en niet 't „bon plaisir” of het stokpaardje van welke „autoriteit” ook, — en ge zult

¹⁾ Zooals er gevraagd is.

eene voldoening erlangen van uw werk die niets of niemand ter wereld u ontrooven kan, al wordt uw naam dan ook niet met ophef vermeld en gij niet in de hoogte gestoken door confraters, vereenigingen of „autoriteiten.”

Ik herinner mij niet als leerling ter school een opstel gemaakt of vóór mijn zeventiende of achttiende jaar een' brief geschreven te hebben: *bewijs voor eene leemte van 't onderwijs in mijne jeugd* (zooals ook 't ontbreken van eenig onderwijs in de kennis van de ¹⁾ natuur. Mijne leerlingen hebben 't natuurlijk ²⁾ in dit opzicht beter getroffen.

In de laagste klasse liet ik hun ³⁾, zoodra zij tamelijk konden lezen en schrijven, een paar eenvoudige verbuigingen, eene vervoeging maken; van 't gene zij te lezen hadden gekregen (eent vertelling, — eene beschrijving van een huisdier, eene kamer- of tuinplant, eene veelvuldig voorkomende, hun allen bekende stof: zout, turf b. v.) moesten zij beproeven iets op te schrijven (aanvankelijk op de — *al* te zeer miskende — lei): dat werd, nu eens hoofdelijk, dan klassikaal, nagezien, besproken, verbeterd, somtijds daarna in 't net geschreven, soms gevolgd (of vervangen) door eene dictée (kort en alleen hoofdzaken vermeldende) van den onderwijzer, als betere proeve dienst doende. En 't spellen? Dat bleef vooreerst bijzaak, al werden er eenvoudige regeltjes, b. v. van de verbuigings- en vervoegingsuitgangen aangegeven: mijne helpers en ik reken-den óók op de kracht van gewoonte en voorbeeld bij 't hooren en zien; *zin* te maken en den zin te *verstaan*, dat was N^o. één. En 't ging prettig, want we gingen uit van inhoud (kinderlijk en nuttig) en kwamen van den inhoud tot den vorm, die niet onverschillig, maar (speciaal wat spelling betrof), vooreerst N^o. twee was. En men leerde goed spellen, omdat men op een prettig begin met lust voortbouwde, *alleen* onderhouden

¹⁾ Niet „der”.

²⁾ Als zooveel later levende.

³⁾ „Hun,” juister dan „hen”.

over datgene wat *werkelijk* noodig was om 't gelezene of aangehoorde na *goed* zien en *goed* hooren goed te begrijpen, — en omdat geene ruwheden werden gepasseerd als nietigheden.

In de laagste (2^e) afdeeling van mijne school (voor gew. en U. L. O. — en ook wel M. dito: geef de grens eens aan als ge kunt: ik zet het u) werden er op gezetten tijd oefeningen voor taalvormleer gehouden, b. v. naar aanleiding van Dr. NASSAU's zoo praktische Verbeteropgaven (inhoud even nuttig als de gegeven vormen), — en een zeer beknopt spraakkunstje, een beperkt getal eenvoudige bepalingen, korte, duidelijke regels geslacht, verbuiging, vervoeging, spelling, stuksgewijs besproken, verklaard, toegelicht, en *indien 't noodig werd geacht*, daarna wel voor een klein gedeelte van buiten geleerd.

In de klassen der hoogste (1^e) afdeeling ging ik (persoonlijk) natuurlijk verder (met jongelieden gemiddeld van 12 tot 16 jaar, die tevens Fransch, Hoogduitsch, Engelsch, de beginselen van Stel- en Meetkunde leerden, en — *niet veel* — huiswerk kregen); daar deden dienst als lectuur, stof tot bespreking, soms tot memoriseeren, Bloemlezingen, TOLLENS' Overwintering op Nova Zembla, TER HAAR's Huibert en Klaartje. 't geschiedkundig leesboek (b. v. v. DUYL's Geschied. zonder Geschied., GRUBER's Schetsen en Tafereelen uit de Oude, Middel- en Nieuwe Geschied.), andere stukken, soms uit een degelijk blad of tijdschrift of jaarboekje): gelegenheid te over tot vragen, verbeteren en beschaven van toon en uitspraak, tot verklaren, 't bijbrengen (als in 't voorbijgaan) van algemeene kennis, 't taalkundig doen begrijpen van vormen in proza en poëzie, historisch-letterkundige mededeelingen. enz.; — verder: COSIJN's (helaas! dorre) Oefeningen met en bij zijne Spraakkunst (Vormleer; zijne Syntaxis heb ik steeds stil laten liggen als een *hors d'oeuvre* voor ons), en, — last not least: het maken van opstellen, *geregeld eenmaal 's weeks in de school*, onder mijn toezicht en, voor zoo ver noodig, met mijne hulp. Aldus: 1^e week een verhalend opstel; 2^e week een beschrijvend; 3^e week een beredeneerd;

4^e week een brief (nu en dan met de gebruikelijke ap- en dependenties) of een ander *vrij* opstel. Terwijl ieder bezig was, ging ik rond, en verbeterde hoofdelijk wat ik vond, waarna ieder kalm doorging, (wie gereed was, — werkelijk gereed, — vóór de kameraads, kreeg 't een of ander nuttigs en behagelijks te lezen of na te zien; geen verveling bovenal! „Steeds bezig” 't wachtwoord). De opstellen werden in 't net geschreven, sommige der beste voorgelezen. Soms werden enkele opstellen klassikaal behandeld en verbeterd. De stof werd ontleend aan wat men, meest maar niet uitsluitend, door 't schoolonderwijs, wist, of wat men, op grond van verkregen kennis en inzicht, kon beredeneeren. Natuurlijk werd, vóór men aan 't werk ging, de weg geëffend, voor zoover noodig. Maakte de geheele klasse een opstel over 't zelfde onderwerp, dan maakten onderwijzers en leerlingen te zamen somtijds een schema dat in korte punten op 't bord werd geschreven en overgenomen werd in de schrijfboeken; als houvast en leidraad. In 't net geschreven opstellen werden af en toe herlezen.

Ik ben niet pedant genoeg om te beweren dat het aangegevene *de* weg is („op verschillende manieren kan iets goed gedaan worden,” ieder ga te rade met persoonlijke gaven en bijzondere omstandigheden), maar dat de weg door mij bewandeld en hier geteekend, een rechte, een natuurlijke, een goede is, mag ik verzekeren: ik heb — aanleg, gaven, antecedenten, tijd van verblijf der leerlingen enz. in aanmerking genomen — zeer bevredigende uitkomsten verkregen. „Ende desespereert niet!” (Hoe jammer, dat dit goede woord afkomstig is van een' bloedvergieter, en dit nog wel: „in 's Heeren naam!” ¹⁾).

Ik hoop dat er in het bovenstaande eenige nuttige aanwijzing moge liggen.

¹⁾ Horrible, most horrible!

In het „*Nieuwe Schoolblad*” (Uitgever W. VERSLUIJS, Amsterdam), 14^e jrg. n°. 3 (17 Juni dezes jaars) komt voor een stukje van den heer J. SCHMAL, „hoofd” eener kosteloze school te s Gravenhage, getiteld: *Langzaam maar zeker*. 't Luidt aldus: „De heer KOLLEWIJN en degenen, die verder in de vereenvoudiging onzer schrijftaal belang stellen, mogen tevreden zijn: er is een nieuwe roman verschenen: „Huiselijk leed,” in de spelling door de Commissie aanbevolen, waarvan de schrijver is C. P. BRANDT VAN DOORNE. De vrees, dat de taal onduidelijker en stroeвер zou zijn, dat het gemis van enkele onzer tegenwoordige vormen haar zou doen dalen, is ongegrond gebleken; die roman laat zich zelfs zeer goed lezen.

Het onaangename, dat ¹⁾ voor het oog gewoonlijk in veranderde taalvormen ligt, omdat het jaren lang aan de vastgestelde spelling gewoon was, is spoedig geweken. Evenals men in korten tijd gewent aan de spelling van CATS, van VONDEL, van BILDERDIJK, evenals men geen aanstoot meer neemt aan hun vormen, evenzoo komt ons deze Kollwijnsche spelling weldra voor, alsof we ze jaren lang gewoon waren.

Als men op het Engelsch let, met zijn weinige buigingsuitgangen, dan moeten de kenners dier taal toestemmen, dat de Engelschen even goed hun gedachten in hun taal weten weer te geven, als de Duitschers met de vele buigingen in de hunne. Zelfs verzekerde mij onlangs iemand, die door zijn betrekking genoodzaakt is veel in het Engelsch te correspondeeren, dat hem gebleken is, dat men zich in die taal van meer beknopte termen heeft verzekerd, dan der onze eigen zijn, zoodat hem bij meer intieme kennismaking met het Engelsch de rijkdom onzer taal wel wat tegenviel.

Dat een schrijver dan ook gaarne in de spelling KOLLEWIJN c. s. gaat schrijven is niet te verwonderen. Om maar ééne vereenvoudiging te noemen: hoe onaangenaam is het niet, dat telkens stuiten op een woordgeslacht. Iemand, die wat te

¹⁾ Vul in: er (*niet* overtollig).

schrijven heeft, en geen woordenboek kan opslaan, is ondanks zijn jarenlange oefening, nog een onbeholpen mensch.

Onlangs zou ik voor een tijdschrift een stuk leveren, en telkens kwam in den loop der zinnen de twijfel boven, waardoor zich de vraag voordeed: van welk geslacht is nu dat woord? Waarbij zich de gedachte aansloot: wat een nonsens toch! Zoo moest ik opzoeken de woorden plank, naald, stem, kom, huid, haai, schijf, staaf, boog, tang, hars, mouw, vonk, straal, stang, wolk, bui, schaal, hiel, keel en brug. Wel had ik van de meeste woorden het juiste geslacht genomen, maar ik was niet zeker er van, en moest dus telkens zoeken.

Geen wonder, dat er schrijvers zijn, die zich van zulk eene onaangename bezigheid hoe eer hoe liever wenschen te ontslaan, en dat vooral degenen, die weinig geheugen voor de woordgeslachten hebben, dien weg opwillen. En zulken zijn er genoeg. De menschen toch loopen zeer uiteen, zoodat degenen, die gemakkelijk de geslachten in het geheugen opnemen, zich onmogelijk kunnen voorstellen, hoe een ander daarnaar telkens zoeken moet.

Vroeger deelde ik aan de Rijkskweekschool te Haarlem de kamer met een kweekeling die alle paarden uit de stad aan hun stap kende. Al zat hij een boeiend verhaal te lezen, dan sprong hij op en liep naar 't raam, om te zien welk dier er voorbijging, zoodra er een vreemd paard door de Kruisstraat kwam. Van dergelijke kennis had ik volstrekt geen voorstelling en ik zal ze zeker wel nimmer krijgen.

Zoo is het eenigszins met de woordgeslachten en met de enkele en dubbele klinkers op het einde eener lettergreep. Sommigen nemen die zoo gemakkelijk op en bewaren ze met zoo weinig moeite, dat ze als van zelf iedereen die gave toekennen. Ze verdedigen ze dan ook wel op grond, dat de bezwaren te breed worden uitgemeten.

De onderwijzers, die dagelijks ondervinden hoeveel zorg en tijd het kost de kinderen met die bijzonderheden bekend

te maken, hellen meer en meer tot de vereenvoudiging over. De liefde tot de jeugd, die waarlijk buiten die overtolligheden nog genoeg te leeren heeft, doet velen hunner ijveren om de vereenvoudiging algemeen te maken,

„De kinderen geven er ook niet zelden aanleiding toe. Uit hun nuchtere vragen blijkt, dat ze een glimlach niet kunnen onderdrukken, als ze de zaak even indenken en den onderwijzer zien opzoeken of steel en nerf mannelijk of vrouwelijk zijn, bij gelegenheid dat hij een zin met die woorden dicteert.

„Vader, wat is rust?” vroeg een meisje van twaalf jaren. „Maar kind, dat weet je toch wel,” was het antwoord, „aanstonds ga je naar bed, en als je dan slaapt, dan zal je toch wel rusten.” „Och, vader! dat weet ik ook wel, maar ik ben aan een opstel, en nu moet ik weten, welk geslacht *rust* heeft, anders schrijf ik mogelijk fouten.”

„Kind, het is me totaal onverschillig welk geslacht men aan dit woord gelieft toe te kennen; omdat je het echter weten moet, zal ik het in het woordenboek opzoeken.” Later vernam de vader, dat het kind reeds verscheidene woorden voor dat opstel had opgezocht. Dit opzoeken op zichzelf, hoe onaangenaam ook, vermoede het kind niet het meest, maar wel het daardoor telkens afbreken van den gedachtengang. Dat was het, wat ¹⁾ het vermoede hoofdje bij het schriftelijk werk zooveel inspanning kostte.

„Breken we dan met zulke dingen, er is in het leven wel wat beters en nuttigers te doen. En of hooggeleerden of lagergeplaatsten tegen een vereenvoudigde spelling strijd voeren, het komt mij voor, dat ze zich wel zal weten in te dringen, ze spreekt daartoe te veel voor zich zelve.

„Moesten de Nederlandsche vaders en moeders, wier kinderen zich met vele thans nog gangbare, maar werkelijk overtollige regels vermoeien, bij stemming uitmaken, of hun kinderen naar de tegenwoordige of naar een vereenvoudigde spraakkunst

¹⁾ Lees: aan het.

zouden leeren schrijven, dan kan men als zeker aannemen, dat een zeer groote meerderheid zou stemmen voor vereenvoudiging, en zou denken: waarom hakt men den knoop niet door en schrijft men maar niet als P. C. BRANDT v. DOORNE?"

's Gravenhage.

J. SCHMAL.

Tal van op- en aanmerkingen zijn hierbij te maken. Eenige daarvan zal ik neërschrijven:

Vooraf twee algemeene, nam.: 1°. dat de schrijver van 't bovenstaande zeer apodictisch spreekt, en vrij wat zegt zonder eenig bewijs; 2°. dat onze tijd, onder de leus: „tijd is geld,” maar al te geneigd is, hier en in den vreemde, *op verschillend gebied*, allerlei nuancen en lijnen als overbodig uit te wisschen (men denke b. v. aan 't zoogenaamd impressionisme in de schilderkunst), deels om onvermogen te bedekken, deels om af te geven op de nauwgezetheid van een vroeger geslacht, deels om maar gauw klaar te komen en allerlei misbaksels of minstens onafgewerkte producten aan de markt en aan den man te brengen. 't Taalgevoel is dan ook, helaas! ontzettend verstompt geworden, tot groote schade van tact en goeden smaak, van verstaanbaarheid en schoonheid, ja van ons verstandelijk en zedelijk bestaan. Men misbruikt ook zooveel tijd en kracht voor tal van nietswaardige (ja ergere!) dingen, als: opgeschroefde, gezwollen, gemaakte, liefst half of driekwart onverstaanbare kritiek, laffe personaliteiten, die bewijzen dat het niet te doen is om waarachtig bevorderen van het goede en mannelijk — maar onpartijdig — bestrijden van wat kwaad of laf of aanmatigend is, maar om zichzelf op een voetstuk te plaatsen en dwaze persoonlijke „eer-” (en vaak tevens geld-) zucht te botvieren. — Nu even tot eenige bijzonderheden overgegaan:

„Die roman laat zich zelfs zeer goed lezen.” Ja, door den heer SCHMAL en allen die denzelfden weg op willen of reeds zijn opgegaan, maar zoo min als men iemand die geen muzikaal gehoor heeft de schoonheid van eene fijn gevoelde, min of

meer diep gedachte en keurig uitgevoerde muzikale compositie kan doen gevoelen of beseffen*), zoo min zullen de „vereenvoudigers” (!) ooit gevoelen, beseffen of erkennen dat de taal en hare schriftelijke uitdrukking tal van schoonheden bezitten die men haar niet ontrukken mag en die ontoegankelijk blijven voor wie onverschillig, ruw of stompzinig, er geen orgaan voor heeft of de ontwikkeling van dat orgaan moedwillig en eigenwijs of uit gemakzucht heeft verwaarloosd en blijft verwaarloozen. Om iets te kunnen liefhebben moet men het eerst kennen: „onbekend maakt onbemind.” Zij die sloopen (althans trachten te sloopen) wat *hun* geen eerbied inboezemt, *hunne* sympathie niet heeft, *hunne* sfeer van gevoelen en denken te boven gaat als te edel en te fijn, „ze *weten* niet wat ze doen.”

Wat eene onwaarheid en welk eene valsheid van vergelijking in alinea twee! Wie *wet* niet van te voren, als hij een' schrijver van vroeger dagen, ja eeuwen ter hand neemt, dat hij hem in 't costuum van *zijn*' tijd zal zien! Is dat hetzelfde als dat, terwijl ik gewoon ben van een fatsoenlijk bord te eten, men mij plotseling en voortaan, nog wel als verbetering (!), mijne dagelijksche spijs voorzet op een' potscherf of een tinnen kinderbordje!?

Ik heb alle reden om aan te nemen dat de heer J. SCHMAL nooit „veel aan vreemde talen gedaan heeft,” maar gesteld dat het andersom ware: *wat bewijst de vergelijking van ons Nederlandsch met andere talen wat het noodige of 't verwerpelijke van taalvormen betreft? Niets ter wereld.* Moet de Engelschman, de Chinees, de Turk zich kleeden, zich voeden, duizenderlei dingen doen zooals wij? Moeten wij, om te kunnen leven en genieten, juist leven en genieten op hunne manier? Te kinderachtig om er maar een oogenblik over te

*) Bij mijne ouders aan huis werd veel *en deugdelijk* en aangenaam gemusiceerd. Een onzer huisvrienden daarentegen placht te zeggen wanneer hij beneden aan de trap hoorde dat er piano werd gespeeld: „ik kom wel eens terug; ik hoor liever trappen schuren.” (!!!)

denken. Evenzoo ten aanzien van de taal: omdat de Engelschman, geleid door *zijne* geschiedenis en *zijn* volkskarakter en *zijne* opvatting van vorm en wezen, geen behoefte heeft aan zekere taalvormen, zijn daarom de Oost-Arische volken ¹⁾, de Grieken een hoop domkoppen geweest, dat ze verbuigingen en vervoegingen hadden en dagelijks gebruikten van welker volledigheid en fijnheid van onderscheiding wij Westerlingen van circa 1900 na Chr. geen denkbeeld meer hebben?! Omdat STUGGINK liever door de modderbeek heenplompt, mag er daarom geen brug over worden gebouwd?! — Moeten Italianen, Spanjaarden, Portugeezen al hunne veelvuldige eindklanken, *a*, *e*, *i*, *o*, *u* maar overboord werpen omdat de binnensmonds sprekende Engelschman liefst geen letter méér zegt dan hoog noodig is voor hem en zijne volksgenooten, en gaarne de woorden, waar hij maar kan, met een' scherpen medeklinker kort afbijt?! „Een onbeholpen mensch.” Wat is dat? Is dat iemand die zich niet weet te redden? Of is 't een sukkel, een topper, of een onhandige, linksch en onzeker in zijne bewegingen? Ik kan de bedoeling niet precies vatten . . . „Unbeholpen” is goed HD., maar *slecht* Nederlandsch, al hebben tot mijn leedwezen, de HH. DE VRIES en TE WINKEL 't woord in hunne Woordenlijst opgenomen. „Onbeholpenheid” *moet verbeelden*: linkschheid, onhandigheid, sukkelachtigheid (goede, duidelijke, juiste Nederlandsche woorden). Maar niemand die met eenigen ernst zijne eigene en andere talen gebruikt en eenigszins bestudeerd heeft (pour savoir quelque chose il faut l'avoir appris) is ooit bij deskundigen voor een' sukkel aangezien of heeft zichzelf als een' stumper beschouwd, omdat hij nu en dan eens 't geslacht van een twijfelachtig of zelden voorkomend woord moest opzoeken.

Die domme Latijnen! niet waar? Ik lees: de woorden op *us* (*os*) en *r* zijn *mann.*, die op *um* (*on*) *onzijd.* Op *us* zijn er *eenige vrouw.*, als:

¹⁾ Hindoes (Sanskrittaal), honderden van millioenen, — e. a.

a. *Alvus*, de maag, *carbasus*, lijnwaad, *colus*, het spinrokken, *humus*, de grond (ook: teelaarde), *vannus*, de zeef.

b. De namen van steden en eilanden, allen van Griekschen oorsprong, als: *Corinthus*, *Rhodus* (*Naxos*) en deze namen van landen: *Aegyptus*, *Epirus*, *Chersonnesus*, *Peloponnesus*.

c. De namen van *alle* boomen en van *sommige* struiken, b. v. *alnus*, de els, *fagus*, de beuk, *malus*, de appelboom (ook z. vrucht), *pirus*, de perenboom (ook de vrucht), *buxus*, de buxboom (zoogen. palmboompje), *juniperus*, de jeneverbess, *papyrus*, de papierstruik.

(Aanm. De namen van planten en bloemen zijn mannelijk, zooals *calamus*, riet, *helleborus*, nieskruid ¹⁾).

d. Eenige woorden uit het Grieksch, b. v. *methodus*, de wijze (van doen), *periodus*, een volzin, *dialectus*, het taaleigen, *diphthongus*, de tweeklank, *paragraphus*, de paragraaf en de meeste namen van edelgesteenten, b. v. *amethystus* ²⁾).

Onzijdig zijn: *virus*, stinkend vocht, *pulgus*, het gemeen en *pelagus*, de zee.

Zouden de hh. taal„hervormers” denken dat dat verschil van geslacht was uitgebroeid in de studeerkamer van Romeinsche geleerden, met het doel eigen „prestige” te verhoogen door „de schare die de wet niet kent” er buiten te houden? Of zouden die onderscheidingen in den loop der eeuwen door natuurlijke (ons gedeeltelijk onbekende) oorzaken *ontstaan*, en, eenmaal ontstaan, après coup, door de mannen van studie (om niet eens van wetenschappelijk gevormde vrouwen van geest en beschaving te spreken) slechts in regels (taalwetten) *geformuleerd* zijn geworden? — overeenkomstig de overtuiging van onzen LAMBERT TEN CATE, dat men de taalwetten *niet* eigendunkelijk moet *maken*, *maar* uit de taal zelve (hare geschiedenis, hare ontwikkeling en haar gebruik) moet *afleiden*.

¹⁾ In vroeger' tijd in de geneeskunde gebruikt. Zie: Le Lièvre et la Tortue. DE LA FONTAINE.

²⁾ Amethyst (edelgest.) = „middel tegen dronkenschap.” (Zie Huygens).

Verbeeld u dat een' „taalhervormer" tot een' CICERO, een' TACITUS, een' CAESAR cet. eens hoogwijs ware komen zeggen: „Lieve, beste menschen! wat kwelt ge uw' geest toch met die flauwe, nietswaardige onderscheidingen van geslachten van substantiva en bij adjectiva! ruimt toch dien rommel op! gooit dien ballast over boord!" Ik hadd' het gezicht dat zulke groote schrijvers (en sprekers) zouden opgezet hebben, wël eens willen zien. Zouden zij den profeet met een antwoord verwaardigd hebben? Ik weet het niet; maar wat wel *zeker* zal zijn, is dat ze stillekens den goeden, hun door natuur en geschiedenis hunner taal en letterkunde voorgeschreven en gebaanden weg zouden hebben ¹⁾ blijven bewandelen.

De heer J. SCHMAL (bejaard man, vergrijsd in 't onderwijs) „moest opzoeken" (om geheel zeker van zijn zaak te zijn) 't geslacht (dat hij intusschen „meestal juist had genomen") van: „*plank, naald, stem, kom, huid, haai, schijf, staaf, boog, tang, hars, mouw, vonk, straal, stang, wolk, bui, schaal, hiel, keel en brug.*" — Ik moet mijne oogen gelooven: 't staat er werkelijk!

Dat iemand in twijfel *kan* staan of „haai" m. of vr. is, begrijp ik, ofschoon 't nog al tamelijk wel bekend is, dat de namen van groote en sterke dieren over 't geheel *m.* zijn: olifant, rhinoceros, kameel (HD. onz.), dog, hond, walvisch, walrus enz. Dat huismoeders een meubel in „de" *was* zetten, ofschoon *was* onz. is („de bijen maken *het* was zoowel als *den* honig"), is mij bekend, zooals ook dat zij gelieven te spreken van „de" katoen; en 't zal wel mede opgemerkt zijn dat er sommigen spreken van „de" *hars*, in plaats van 't woord onz. te gebruiken, zooals 't behoort (algemeene benamingen van stoffen *in den regel* onz.). Maar nu de rest! Men zegt immers (een beetje plat, 't is waar): „een onderwijzer van *de* (vr.) bovenste plank", — door 't oog van *de* naald (zelfs „naalde") — „met luider stem", en „hij hief zijne

¹⁾ Of ook: zijn.

stemme op en weende, — met mijne zwakke stem, — in *de* eendenkom, — mijne waschkom, tot op *de* huid toe nat, — de paalworm had *de* huid van 't schip doorgevreten, — (we zullen *den* haai nu maar met rust laten), — ik zag *de* zonneschijf ter kimme dalen, eene staaf zilver, hij heeft *die* staaf met zijne forsche handen kromgebogen. — „Ik geef u” (zoo lezen we) „mijnen boog in de wolken;” — 't is niet kwaad als iemand „meer dan één' pijl op zijn' (of: den) *boog* heeft;” — met *de* tang en *de* aschschop sloeg zeker iemand er op los; terwijl hij zijne tegenpartij te gelijk een' duchtigen schop (coup de pied) gaf;” — „men weet dat menige „brave Hendrik” ze achter *de* mouw heeft,” een voorzichtig mensch dooft *de* minste vonk uit vóór ze eene vlam kan doen ontstaan; — hebt ge dien fellen bliksemstraal gezien? — iemand op *de* stang rijden, — er hing eene (natuurlijk spreekt men uit 'n; 't schoolmeestershollandsch behoort tot eene vroegere eeuw) zware donderwolk over 't huis, — daar we dan zulk „eene wolke van getuigen hebben,” — „ge hebt van daag zeker eene ('n) karige bui”, — „een druppel aan *den* emmer, — een stofje aan *de* weegschaal”, eene kwetsbare plek gelijk aan *den* hiel van Achilles, — hij greep zijn' vijand bij *de* keel (keel = rood, in de heraldiek onz.), — met *schorre* keel, de dronkaard had *zijne* keel heesch, *zijne* jeneverstem geheel schor geschreeuwd; — mannetje! nu moet ge over *de* brug komen!”

Zijn nu mijns gelijken en ik wondermensen, die zoo „gemakkelijk de geslachten (der woorden) in 't geheugen opnemen?” (Hier is — in 't voorbijgaan gezegd — meer dan louter geheugen in 't spel, of liever, aan 't werk). Men oordeele:

Toen ik „Langzaam maar zeker” las en gelezen had, ergerde ik mij en zei bij mijzelv' met eene soort van droefheid: „Et tu, Brute!” ¹⁾ — Maar weinige dagen later kreeg ik te mijnent eerst één', en daarna nog twee jongens van 14, 14 en 16 jaar, allen zoons van „werklieden,” de eerste met middelmatige,

¹⁾ Ook gij mijn Brutus?! (Caesar).

de beide anderen met goede vermogens bedeed, de eerste soms een soes, de beide laatsten wakkere knapen. Zonder eenige inleiding heb ik hun 't geslacht van de besproken woorden gevraagd *en op zeer weinige uitzonderingen na juiste* antwoorden gekregen. — Onbevooroordeelde lezer, wat dunkt u van de *feiten?* —

Op het gezegde: „Geen wonder, dat er schrijvers zijn” enz. antwoord ik alleen met den wijsgeer (Dr. ERNST FREIHERR) VON FEUCHTERSLEBEN: „onze tijd is snel, stormachtig en lichtzinnig Onze schrijvers schrijven op de markt, niet meer in hunne eenzame kamer. Daardoor vindt men in hunne werken zooveel stof, zooveel afkomstig van den grooten weg; maar meer en meer verdwijnt daaruit de geheimzinnige diepte en helderheid, die als een schoon wonder in de boeken onzer ouden leeft. Daarbij komt de overhaasting, waardoor wij allen gedreven worden! — om slechts niet achter te blijven, werpt de filosoof den staat zijne ideeën, de dichter aan de maatschappij zijne gewaarwordingen toe, en beiden zijn tevreden, wanneer zij eene hevige oogenblikkelijke werking zien. Wie heeft thans tijd om oud te worden en boeken te schrijven, die niet verouderen?” ¹⁾

„Sommigen” (de heer J. SCHMAL zegt het) „nemen de woordgeslachten en de onderscheiding van enkele en dubbele klinkers zoo gemakkelijk op en bewaren ze met zoo weinig moeite, dat ze als van zelf iedereen die gave toekennen” enz. Eene bewering. *door geen enkel woord of bewijs gestaafd*, en die dus ook niet behoeft wederlegd te worden.

De appreciatie van „*de*” onderwijzers, van „die *overtolligheden*” en het „*ijveren*” van eerstgenoemden „om de vereenvoudiging algemeen te maken”, laat ik voor 't gene zij is: *eene loutere, door niets bewezene bewering*. Met groote woorden schermen kan ieder die wat handig en „vrijmoedig” (hier =?) is.

¹⁾ Gezondheidsleer der ziel.

Het kind als voorbeeld aangehaald, *behoorde* geen opstel buiten, maar *in* de school te maken, onder het oog en de leiding van den onderwijzer. *Moet* men (in de *L. sch.*) huiswerk opgeven, 't zij wat anders: herhaling b. v. van wat er in de school is onderwezen, uiteengezet, begrijpelijk en uitvoerbaar gemaakt (uitvoerbaar zonder hulp van derden).

„Het komt mij voor dat de vereenvoudigde spelling zich wel zal weten in te dringen” (de heer J. SCHMAL). Maar wat *fatsoenlijk* is en doet, *dringt zich nergens in*; iets à tort et à travers doordrijven, is onrecht plegen en een bewijs van groote aanmatiging; — iets dat bewezen is goed en deugdelijk te zijn, met alle waarlijk redelijke en zuiver zedelijke middelen doorzetten, dat is plicht, kloek, mannelijk, den mensch waardig (*Hoevelen durven, kunnen 't, volhardend en bezadigd?*)

„Bij meerderheid van stemmen uitmaken” of de „vereenvoudigde” spelling zal worden gevolgd bij 't onderwijs! Is de heer SCHMAL naïef genoeg om te denken, dat, met betrekking tot welke gewichtige en min of meer moeilijke zaak ook, de waarheid en 't goede door meerderheid van stemmen gevonden worden?! O tijden, o zeden!

„Waarom hakt men den knoop niet door?” — Antw. waarschijnlijk omdat er nog een aantal bezadigde deskundigen in den lande zijn, die weten dat doorhakken wel gemakkelijk, maar vernielen en geen ontwarren is.

Zeer toevallig in 't zelfde nummer van „Het nieuwe Schoolblad” (van 17 Jani dezes jaars) stond 't volgende stukje van mij ¹⁾, getiteld:

„Geef ons natuur en waarheid weêr!”

Die verzuchting van den even humanen als begaafden dichter is met betrekking tot ons onderwijs heden ook die van den onderwijzer die, bij ernst en liefde voor onderwijs en opvoeding, eenvoud; zelfstandigheid en karakter, beginselen heeft,

¹⁾ Reeds geschreven 18 Nov. '95.

en 't goede weet te waardeeren, onafhankelijk van 't feit, of dat waarlijk goede nieuw, oud of ook wel zeer oud is.

Bij den zoodanige is 't niet: „pourvu que ce soit nouveau,” — wat sommigen (velen?) — ook, helaas! onderwijzers, — zich tot leuze schijnen gekozen te hebben.

„Mensch! erger je niet!” is wel heel aardig gezegd, en ook soms van toepassing, want „to be angry is to punish myself for the fault of another,” maar aan den anderen kant, wie niet toornen kan tegen onverantwoordelijken onzin, driest en lichtzinnig aan den man gebracht, en ons dan nog wel met het ernstigste gezicht ter wereld als ongeveer het alleen zaligmakende aangepreekt, die is . . . niet „zichzelf,” die is „niemand” — een persoon zonder karakter.

Er is een tijd geweest dat men „ter meerdere ontwikkeling” talstelsels in de volksschool moest uiteenzetten en behandelen, — let wèl! in die volksschool, waar de heeren onderwijzers ¹⁾ geen tijd en geen kracht hebben om den jongens en meisjes te leeren hunne moedertaal fatsoenlijk te spreken en schrijven.

Toen weêr moest het lezen geleerd worden door bij *iedere* letter (!) eene vertelling te maken, en zonder dat: geen genade voor uw leesonderwijs!

Straks komt er een met de hoogwijze vraag (en schrijft ellenlange stukken ter beantwoording er van): zullen we in de volksschool ook iets van de breuken onderwijzen en toepassen? Alsof niet *ieder*, *in* en *buiten* 't onderwijs, *weet* dat *niemand* in 't dagelijksch leven en in de maatschappij *buiten* eenig inzicht *in* en wat vaardigheid in de behandeling *van* eenvoudige breuken kan.

Nu weêr is „het dramatiseren der (lees: van de) leerstof” aan de beurt („c'est du nouveau vraiment: ergo! we moeten 't bepaald hebben!”) Daar wordt de ontdekking van Amerika door Columbus in de school gelezen: leerling A. is Columbus,

¹⁾ Natuurlijk de eervolle uitzonderingen daargelaten.

B., C., D. enz. zijn de „Indiaantjes.” Waarde lezer! is 't helder in uw brein, hoe vruchtbaar zulk eene behandeling van de leerstof kan en moet zijn?? Mij schemert het vóór de oogen (die, ondanks mijn' leeftijd, God dank! nog heel goed zijn). Maar misschien vat gij 't volgende beter: In de (*volks*) school (hoogste klasse of klassen?) wordt er verteld hoe het met een wetsontwerp in de Staten Generaal gaat (ik verklaar u dat ik er niet „alles” precies van weet en *nog nooit* hinder gehad heb van mijne gedeeltelijke onkunde in deze): neen, er wordt niet verteld, maar „gedramatiseerd;” dit moet aldus worden verstaan: de onderwijzer („hoofd”) is de minister, de leerlingen zijn de leden der Tweede Kamer, die in groepen verdeeld worden om het wetsontwerp (een opstel, van den onderwijzer of van . . .?) in de „Afdeelingen” te overwegen, en in commissie verslag uit te brengen. Enz. enz. — O BRUGSMA! o HEMKES! o Dr. NASSAU (gezegender nagedachtenis!) o GÖRLITZ! o DE RAADT! o RIJKENS! o WIJNBEEK! keert ge u niet om in uwe graven?!

Daar komt een onderwijzer, „leeraar,” Dr. in de Letteren, (dus zeer geleerd, — ook zeer verstandig? ook zeer vaderlandslievend??) en zegt: „o arme jeugd! o arme onderwijzers, „leeraars” enz. ! Waartoe u vruchteloos nog verder af te tobben voor 't onmogelijke en onvergbare: uwe moedertaal te onderwijzen en aan te leeren zóó dat men behoorlijk spreekt en schrijft?! Weg met al dien ballast van eigendunkelijke menschevonden! weg met onderscheidingen in uitspraak, spelling, verbuiging, vervoeging! Dàn eerst zult ge vruchtbaar gaan onderwijzen en onderwijs genieten als ge schrijft zooals ge spreekt! We hebben immers altemaal gelijke rechten! de kromtong, de door den neus sprekende, de dialecten uit de achterbuurten enz. En onderwijzers en „leeraars” en (hemel! welk een verstand!) zelfs een paar „Hooggeleerden” roepen om strijd: „dàt is onze man! *hij* heeft het gevonden! Hosannah voor den verlosser uit de smartelijke boeien van onze Nederlandsche taal!”

En zie! het „divide et impera” (verdeel en heerscht) heerscht brutaal over 't Nederlandsch publiek, dat volgt wie 't maar vleit en 't hardst schreeuwt, zonder naar waarheid en gezond verstand te vragen. En weg is de met zooveel strijd en zorg verkregen noodige en voldoende eenheid, lichtzinnig versmeten voor een driest en toenemend anarchisme, in het voordeel alleen van spraakverwarring, verdere verbastering van uitspraak, taalgevoel en taalbegrip: dus ook in mindere of meerdere mate van 't verstand niet slechts, maar ook van 't karakter van ons volk.

Nog een staaltje ten besluite voor heden. Een onzer schoolbladen van den 16^{den} dezer behelst onder „Losse gedachten” (ja wel los van allen eenvoud en alle gezond verstand!) o. a. 't volgende:

„De verdeling van een' zin in woorden is aanschouwelijk voor te stellen. We zetten vier kinderen naast elkander voor (lees: vóór) de *klas (klasse). Zij verbeelden den zin: „de roos is rood.” Gesteld dat de onderwijzer op zijn vraag, hoeveel keer we iets zeggen als de zin: „de roos is rood” uitgesproken wordt, tot antwoord krijgt: vier keer, eerst zeggen we *de*, dan *roos*, vervolgens *is* en eindelijk *rood*. Nu wordt de frontzij voor (lees: vóór) de klas (klasse) geopend; (schoon voorbeeld hoe vak *j* kan worden verbonden met andere leerstukken); de rechter vleugelman is *de*, zijn buurman: *roos*, diens buurman: *is* en de andere vleugelman *rood*. Als de vier leerlingen achtereenvolgens het woord dat zij verbeelden, zeggen, ontstaat de zin. Hierop wordt de frontzij gesloten, de vier knapen vormen een geheel en zeggen in koor: „de roos is rood.”

„Op analoge wijze kunnen we woorden in lettergrepen verdeelen. Voor den zin: „Mijn vader is ziek”, gebruiken we vijf jongens. De jongens die resp. *va* en *der* voorstellen, staan dichter bij elkaar dan de overigen onderling, om aan te duiden dat lettergrepen die een woord vormen, in inniger betrekking tot elkaar staan dan de woorden van een zin”

„Met behulp van eenige leerlingen kunnen we de ontbinding van 't woord in zijn klanken aanschouwelijk voorstellen. Elk kind stelt dan een klank voor”,

Genoeg, m. i. voor den verstandige, wien 't *waarachtig* en *alleen* te doen is om 't welzijn der kinderen ons toevertrouwd en dat der maatschappij.

„Wee der wereld van wege de ergernissen! Want het is noodzakelijk (unausbleiblich) dat er ergernissen komen; doch wee hem (of hun) door wien (of wie) de ergernis komt!”

„Al deze dingen worden door het licht bestraft” (in hun' waren aard ten toën gesteld) — namelijk door het licht der waarheid en van 't gezond verstand.

En de taak van het schooltoezicht tegenover zulke dwaasheden? Zou werkeloosheid in deze niet *onverdedigbaar* zijn? ¹⁾

Den Haag, 18 Nov. '95.

B. M. K. v. K.

“Als 'tot verstandigen spreek ik: oordeelt gij” (ZELF) „wat ik zeg.” ²⁾

's Gravenhage, 25 Juni '96.

B. M. KOOL VAN KASTEEL.

Bijlage I. (Antwoord op de oproeping tot plaatsing van een' leerling aan eene zoogenaamde „burger” school te Amsterdam).

Amsterdam 2 Juni 18... (96?).

Mijnheer

Bij deze blijf ik u steeds dankbaar voor de moeite die u heeft gedaan aangaande de bewerkstelling voor 't plaatsen van mijn Zoon

¹⁾ Ik heb hier eene krasse uitdrukking verzacht; 't is ook moeielijk het: *Fortiter in re, suaviter in modo* (krachtig wat de zaak, zacht wat den vorm betreft) altijd in acht te nemen. v. K.

²⁾ PAULUS.

Isidore het welke van de oproeping gebruik van gemaakt zal worden.

Met de meeste achting verblijf

ik UEDwDr.

A. SNIJDER.

(Het nieuwe Schoolblad van 16 Juni '96).

Bijlage II. — (Historisch). -- Een Europeaan kocht een huis te Bojolali en wilde het erf er bij hebben.

Men verwees hem naar den Rijksbestuurder. Deze raadde hem aan recht van opstal aan te vragen.

„Wat,” was het antwoord, „wil juillie mij vern...? Recht van opstal?... Ik heb er recht op, de stallen hebben er al lang gestaan.” (!!!) (De Vorstenlanden ¹) 1896).

Zulk eene onkunde is zeker ook al een gevolg van „die verwenschte spelling van ons Nederlandsch”?!

P. S. Is 't ook al een gevolg van „die ellendige, onmogelijke spelling (en verbuig. en vervoeg.) van ons Nederlandsch”, dat er geschreven wordt als volgt:

.... Vêebruwaarie 180096.

Daar Ik vernome heeft Dat U een geMeentewelwagter zoekt zoo biedt Ik mijn aan as stolle stand u erge Meente die zich noemd oud nege En 20 jaare gepospateerdt schrep schuter bei het 6 resiëmend inwantrie.

Ik heef goet schreifve en leese geleerdt en kunt 1 prin sesvan Baal maake dus soo u blang in mijn stel is mijn aarders

U Frient

.....

(Heldersche Cour. 11/3 '96).

(Afschrift van een request, ingekomen bij het hoofd eener gemeente in Nederland).

Of is er ook „something rotten” in 't onderwijs in de Volksschool?

Den Haag, Juni '96.

B. M. K. v. K.

¹) Eene Indische courant.

UNIVERSITY OF MICHIGAN

3 9015 03746 1814